

PŘÍRUČKA PRO KOSTELNÍKY

**V úpravě pro církevní provincii českou
a moravskou.**

Napsal jáhen Vavřinec

*Pane, miluji krásu domu Tvého
a místo, kde přebývá sláva Tvá.
(Žalm 25, 7.)*

Nakladatelství
KROPÁČ & KUCHARSKÝ, PRAHA
MCMXLVIII.

NIHIL OBSTAT

Antonius Stríž, censor.

IMPRIMATUR

Pragae, die 10. Septembris 1931.

Prael. Mauritius Pícha

Vicarius capitularis

Nr. 11.373.

Se schválením nejdůstojnější biskupské konsistoře
v Hradci Králové dne 18. července 1933 č. 7996.

Památce v Pánu zesnulého učitele
vsdp. Sal. Guthwirtha,
profesora státní reálky v Příbrami
věnováno.

Veškerá práva vyhrazena.

Vytiskl Václav Kadečka, Praha V. Tel. 647-65.

V jubilejním roce slavných služebníků oltáře Božího, svatých Václava a Jana Nepomuckého k větší oslavě služby Boha všemohoucího, psal jsem ve volných chvílích tuto příručku pro pomocníky kněze u oltáře Páně — kostelníky i ministranty.

Doufám, že se jí zavděčím všem duchovním správcům, kteří v ní najdou pomoc k snadnému uvedení nových osob do povinností stavu kostelnického, který jest pro důstojné vykonávání obřadů církve svaté tolik důležitý. Doufám, že stručnost této příručky upoutá i ty nejmenší služebníky oltáře — ministranty a vzbudí v nich zájem a hlubokou úctu pro vznešenost obřadů církve svaté.

Kéž sv. Václav a sv. Jan, věrní služebníci kněze při oltáři Páně, žehnají tomuto dílu!

I.

CHRÁM PÁNĚ.

1. Vnitřek kostela.

Stánek Boží mezi lidmi — místo svaté, kde přebývá Kristus Pán v Nejsvětější Svátosti, jest svěřeno péči kostelníka za vedení duchovního správce. Jak tedy důležité jest povolání kostelnické, které u nevědomých ještě na mnohých místech vzbuzuje pohrdání a úsměv, ale u věřících katolíků má vždy vzbuzovati úctu a respekt. Ale aby kostelník byl skutečně pravým služebníkem oltáře a domu Božího, aby měl zájem na okrase domu Hospodinova, musí míti pravou úctu ke stánku Božímu a s pravou nelíčenou zbožností vykonávati svůj posvátný úřad. Nesmí mu býti toto povolání řemeslem, ale musí míti na paměti, že zde neslouží lidem, ale Bohu. Jeho dílnou jest chrám Páně, v němž sídlí Bůh a pro Boha nesmí býti nic obtížného, neb jemu koří se andělé a archandělé. A jako bělostným jest šat andělů před tváří Páně, tak bělostným, čistým má býti i dům Hospodinův zde na zemi. Péče o čistotu kostela jest první povinností kostelníkovou, který nemá nikdy čekati na upozornění kněze, neb snad dokonce věřících, ale sám má úzkostlivě dbáti, by vše, co slouží k službě Boží, bylo čisté jak padlý sníh a zářilo jasně jako svit slunce.

Středem celého kostela je oltář. Ten, který stojí uprostřed, nazývá se oltářem hlavním, ostatní oltáře boční či vedlejší.

Na oltáři hlavním jest ve většině kostelích uschována Nejsv. Svátost a proto, jdeme-li kolem, nutno při každé cestě kleknouti na pravé koleno, ovšem je-li Nejsv. Svátost vystavena, neb mezi pozdvihováním a přijímáním při mši svaté, klekneme na obě kolena a zůstáváme klečeti při konsekraci a pozdvi-

hování, nebo uděluje-li se sv. požehnání s Nejsvětější Svátostí. Při mši svaté mezi pozdvihováním a přijímáním, jdeme-li kolem oltáře, kde kněz slouží mši sv., klekáme pouze na jedno koleno. Při klekání doklekne se kolenem až na dlažbu a nedělá se jen podřep.

Každý oltář, na kterém se slouží mše sv., musí býti pokryt třemi plátny, dvěma úzkými, které dávají se dospodu a kryjí vrchní desku oltáře a třetím vrchním, které bývá trochu širší a ozdobeno krajkou a podle předpisů má splývati po obou stranách až k zemi. Plátna tato se obyčejně nazývají *mapy*. Před vnější stranu oltářního stolu se o větších svátcích zavěšuje vyšívaný závěs — *antipendium*, jehož barva se shoduje s barvou mešní, vyjímaje mše sv. zádušní. Při Requiem u oltáře, na kterém není SSmum v tabernaklu, může býti antipendium barvy černé, a je-li ve svatostánku přechováváno SSmum, musí býti antipendium barvy fialové. Při výstavu SSmum po delší dobu antipendium musí býti vždy barvy bílé.

Uprostřed oltáře stojí *svatostánek*, v němž se uchovává Nejsv. Svátost a proto mimo kněze nesmí, je-li Nejsv. Svátost ve svatostánku ukryta, otvírati nikdo svatostánek, v něm ničeho upravovati neb kalicha — *ciboria*, v němž jsou uschovány malé sv. hostie, aneb schránky zvané *pixis*, v níž je uschována velká svatá hostie, se dotýkati.

Na svatostánku stojí kříž. Nemá-li oltář svatostánku, tedy stojí kříž uprostřed na oltářním stole, neb na každém oltáři, kde se mše sv. slouží, kříž býti musí. Po stranách svatostánku stojí *svícny*, jichž má býti na hlavním oltáři nejméně 6 a na vedlejších nejméně po dvou. Ve svícnech jsou nasazeny *svíce*, které mají býti pravé — *voskové*. Uprostřed oltáře a po stranách stojí t. zv. *kanonické tabulky*. Ve středu stojí vždy tabulka větší, na levou epištolní stranu se staví ona, která začíná slovem *Deus*, a na pravou evangelní, která

začíná slovy *Initium*. Mimo mši sv. se kanonické tabulky odstraňují.

Nad oltářním stolem obvyčejně bývá nástavec, v němž jest obraz neb socha některého světce, jemuž oltář jest zasvěcen. Hlavní oltář mívá obvyčejně obraz patrona kostela.

Oltářní schody, na nichž se na levé (epistolní) straně staví zvonek a desky, zvané *agenda*, s modlitbami po mši sv., bývají pokryty kobercem. Na pravé straně hlavního oltáře stojí stále, neb v menších kostelích se staví příležitostně *stolek*, zvaný *kredenční*, a na levé straně stojí, neb příležitostně se staví *sedadla*, na nichž duchovenstvo sedí při slavné mši svaté.

Před hlavním oltářem visí *věčná lampa*, v níž neustále hoří světlo. Kostelník musí bedlivě starati se o to, aby světlo ve věčné lampě hořelo ve dne i v noci.

Připomenouti sluší, že ve středu oltářní desky jsou uloženy *ostatky svatých*, a proto, je-li potřeba vystoupiti na oltářní stůl, nesmí se do středu oltáře šlapati, aby ostatky nebyly zneuctěny. Také nemají býti na kámen s ostatky svatých stavěny všelijaké ozdoby, na př. květináče a p.

Místo, kde stojí hlavní oltář, zove se *presbytářem*, který jest oddělen od ostatního kostela *mřížkou*, u níž se podává věřícím Tělo Páně. Proto na mřížce se zavěšuje bílé plátno, kterým se při sv. přijímání mřížka pokrývá.

V lodi chrámové vedle postranních oltářů jest *kazatelna*, na praktickém, snadno patrném místě jsou *zpovědnice*, na vhodném místě, není-li ve zvláštní kapli, která se nazývá *baptisterium*, jest *křtitelnice*. Po stěnách kostela jest rozvěšena *křížová cesta* a stěny na 12 místech, která biskup mazal při svěcení či *konsekraci* kostela svatým olejem, jsou poznamenána křížky, nad nimiž jest ramenný svícen se svící. Při lavicích jsou zastrčeny žerdě, na které se zavěšují *korouhve*, které

mají býti, není-li jich potřeba, uschovány, aby se nezaprášily. Též někde u lavic bývá zastrčen, není-li jinde umístěn, kříž ku průvodům. Na zdech u vchodu jsou připevněny kropenky, v nichž se dle potřeby vyměňuje svěcená voda. Ke kropení lidu svěcenou vodou o Božím Hodě Velikonočním a Svato-
todušním užívá se vody svěcené v předcházející vigi-
lii, která se odleje před vlitím sv. olejů.

2. Sakristie.

Blíže hlavního oltáře jest vchod do místnosti, kde kněz se obléká k posvátným úkonům a která se nazývá sakristie. Tam stojí velká skříň zvaná kredence, na níž jest kříž. V dolejší části jsou zásuvky, v nichž jsou uložena posvátná roucha a kostelní prádlo, které se rozprostírá na hoření desku, na níž stojí nástavec, rozdělený v menší skřínky, do nichž se ukládají posvátné nádoby a bohoslužebné knihy, Kromě kredence jest vždy v sakristii klekátko, nad nímž jest zavěšen kříž a v rámcích modlitby, které se kněz modlí před a po mši svaté.

Blíže kredence jest nádoba s vodou (lavabo), v níž si kněz omývá přede mší svatou ruce. U nádobky jest zavěšen ručník.

Na kredenci neb blíže něho jest upevněn církevní kalendář, direktář zvaný, v němž jsou naznačeny svátky, které se na každý den slaví a zároveň jest tam označena barva rouch, kterých se při bohoslužbě toho dne užívá. Podrobně se o tom zmíníme později.

3. Bohoslužebná roucha.

Úředním rouchem kněze jest klerika, dlouhý černý šat, ve kterém obyčejně kněz do sakristie přichází. Jen ti kněží, jichž obydlí je od kostela vzdáleno, si je v sakristii uschovávají.

Jde-li kněz sloužit mši sv., obléká si nejdříve humerál. Jest to obdélníkový kus plátna opatřený tkanicemi. Na humerál oblékne albu, lněný, bílý, řasnatý šat, sahající až ke kotníkům a dole ozdobený krajkou. Albu přepásá bílým provazcem — cingulem. Cingulum drží kostelník tak, že delší konec s třapcem má v pravé ruce. V levé má jen kratší část. Na levou ruku oblékne manipul, úzký dvojitý pruh látky. Pak na krk si vloží štolu, úzký, dlouhý pruh, opatřený ve středu a na koncích křížky. Štolu přeloží křížem přes prsa. Štola je odznakem kněžské důstojnosti a proto ji kněz užívá při všech obřadech. Potom vezme si kasuli — ornát; jest to hlavní mešní roucho vpředu i vzadu volně splývající.

Pak vezme do ruky kalich, který jest opatřen těmito rouchy: Nejdříve se pokryje úzkým, dlouhým ručníkem, purifikátorem, na který se dá zlatá miska — patena s hostií. Tato se přikryje tvrdou, lněnou, čtverhrannou pokrývkou, palla zvanou a kalich zahalí se velem, čtverhranným kusem látky, téže barvy jako kasule. Na kalich se položí bursa, čtverhranná (taška) — schrána, do níž se dává lněný ubrousek, zvaný korporál.

Kasule, štola, manipul, velum a bursa jsou ze stejné látky, obyčejně hedvábné a téže barvy a proto bývají uloženy pohromadě a tvoří soupravu, která se ukládá do zásuvek tak, že kasule se obrátí vnější stranou dovnitř a přeloží se podél švů, spojujících přední a zadní část, a tak se uloží. Na to se položí (bez překládání) štola, manipul a bursa, přes to se rozestře velum. V sakristii v zásuvkách nechť jsou uloženy jen ty kasule, jichž jest nejnutněji potřebí. Pro ostatní jest jistě na faře, neb v kostele zvláštní skříň, do níž se kasule věší na ramínka. Mešním soupravám buď věnována obzvláštní péče a buď na to dbáno, aby byly brány rukama čistýma, neboť jsou dnes velmi drahé a opatření nových se velmi těžko sbírkami shání. Též buďtež soupravy často větrány.

Při ostatních obřadech obléká kněz superpelice (rochety), bílé, lněné roucho, kratší než alba. Při požehnání a průvodech bere na sebe pluviál, dlouhý, obyčejně hedvábný plášť. O jeho uschování platí totéž, co o kasuli.

Při slavnostních příležitostech slouží se mše sv. s asistencí, to znamená, že knězi, který se nazývá *celebrant*, přisluhují ještě jáhen a podjáhen (nebo dva kněží), zvaní *asistenti*. Oba dva obléknou humerál a albu s *cingulem*. Jeden z nich — *diákon* — *jáhen*, vezme si štolu, kterou nosí přes levé rameno a sváže pod pravým paždím. Oba si vezmou maniply a *dalmatiky*, roucha kasuli podobná s širokými rukávy a jsou vždy téže barvy, jako kasule. Je-li asistence při jiné příležitosti než při mši sv., maniply se neberou.

Hlavu pokrývá kněz *biretem*.

Kromě jmenovaných rouch jsou též v sakristii uloženy ručníčky, do nichž si kněz utírá ruce při mši svaté, když si omývá ruce a modlí se žalm „lavabo“ a proto se nazývají *lavabo*.

K požehnání Nejsv. Svátosti se užívá dlouhé pleny, hedvábné látky, zvané *velum*.

Z uvedeného vidíme, že při bohoslužbách se užívá těchto rouch:

1. Kasule	}	tvoří soupravu
2. štoly		
3. manipulu		
4. vela		
5. bursy		
6. pluviálu		
7. dalmatik		
8. vela k požehnání.		

Tato roucha jsou z látek hedvábných a brokátových a různých barev, o nichž se ještě později zmíníme.

Z bílého plátna, tudíž prací, jsou:

1. Alby
2. superpelice (rochety)
3. mapy
4. purifikatoria
5. korporály
6. pally
7. lavaba.

Připomenouti sluší, že purifikatoria, korporály a pally nesmí kostelník a nikdo jiný práti, ani do rukou bráti, bylo-li jich použito při mši sv. a dokud jich kněz sám (nebo aspoň podjáhen) dříve nepřepere z jedné vody, neboť purifikatoriem byl vytírán kalich, v němž byla Krev Páně a na korporálu spočívalo Tělo Páně při mši sv. Voda, v níž kněz korporály, pally a purifikatoria pral, má býti vylita do sakraria, to jest do otvoru, který jest v každém kostele k tomu účelu připraven a tak jest zabráněno zneuctění. Nemůže-li se voda po praní purifikatorií, pall a korporálů vlíti do sakraria, může býti vлита do ohně.

4. Bohoslužebné nádoby.

Hlavními a nejdůležitějšími nádobami kostelními jsou kalich a patena. Kalichu se užívá při mši sv. a proměňuje se v něm víno v Krev Páně a na patenu se pokládá Tělo Páně. Obé bývá uschováno ve zvláštním pouzdře a dotýkati se jich má pouze kněz.

Další nádobou jest monstrance, do níž kněz při slavném výstavu Nejsv. Svátosti vkládá svatou hostii. Monstrance jest též uložena v pouzdře a musí-li ji kostelník nésti na oltář, tedy vezme ji buď s pouzdrem, nebo obalí její nohu lavabem. Do holé ruky se monstrance bráti nesmí.

Jmenované nádoby jsou vždy silně pozlaceny a bývají hlavním předmětem pozornosti kostelních zlodějů. Proto nemají se uschovávat v sakristii a jest

nejlépe je vždy uložiti na faře, kde jsou lépe ochráněny a každý den je přenést do kostela a po mši sv. je opět na faru uložiti.

K bohoslužebným nádobkám mešním náleží ještě konvičky, které mohou býti skleněné, ze zlata, stříbra, anebo také z cínu. Musí býti však označené, která je pro vodu a která pro víno. Po každém použití mají se konvičky spláchnouti vodou a poklopiti dnem vzhůru na k tomu určený stojánek. Konvičky se při mši sv. staví na tácek, který je obyčejně cínový. Cínový tácek je nutno po každé mši sv. suchým šatem očistiti a často i vycídit. Nyní se také zhusta užívá tácků skleněných.

V sakristii, nejsou-li uschovány ve schránce blíže křtitelnice, bývají uloženy též nádoby se svatými oleji. Jsou vždy tři, spojené, z nichž jedna jest opatřena písmenem C a jest v ní olej křtěnců, druhá písmenem I, v níž jest olej nemocných, ve třetí, označené Ch jest křížmo. (Na Moravě jest vžitě toto označení: O = olej křtěnců, I = olej nemocných, C — křížmo.) Nádobky jsou uloženy v koženém neb dřevěném pouzdře.

Při zaopatřování nemocných se užívá zvláštní pateny s víčkem, která jest zaobalena v korporálu, který jest vložen do bursy, opatřené šňůrou k zavěšení na krk. Svatý olej nemocných ke svátosti sv. pomazání jest ve zvláštní nádobě, která se uschovává ve fialovém sáčku se šňůrou, který si kněz navléká na krk.

Ke kropení lidu svěcenou vodou neb při pohřbech se užívá kroupky, do níž namáčí se aspergile — kropáč. Po obřadu se vždy vyjme kropáč z kroupky ven a zavěsí se zvlášť, aby ve vodě nezrezavěl. Není dovoleno vystřikovati svěcenou vodu z kropáče po zemi. Nádobka, v níž jest svěcená voda uložena, budiž vždy přikryta.

K nakuřování (incensování) Nejsv. Svátosti se užívá kadidelnice, v níž se rozžhaví dřevěné uhlí. Na uhlí se sype kadidlo, které se uschovává v loďce.

V každém kostele jsou uschovány nějaké ostatky svatých. Někdy jsou vloženy do malých, kovových křížků, které se jmenují pacifikály, jindy jsou uschovány ve zvláštních schránkách — relikviářích, jimiž bývají ozdobovány oltáře.

Na oltářích, kde se chová Nejsv. Svátost jest též vždy malá nádobka s vodou, opatřená víčkem, zvaná „lavabo“. U ní jest ručníček. V nádobce si omývá kněz prsty, kdykoliv mimo mši sv. se dotýká velebné Svátosti a ručníčkem si prsty otírá. Voda z této nádoby se vylévá do sakraria.

5. Bohoslužebné knihy.

Při mši sv. užívá se misálu, knihy, v níž jsou t. zv. formuláře mši sv. na každý den. Při mši sv. zádušní se užívá zvláštního misálu, který jest slabší.

Při křtu, oddavkách, úvodu a ostatních obřadech užívá se rituálu, (agendy). Nedělní a sváteční evangelia a epištoly jsou ve zvláštní knize, která se nazývá perikopy, někdy prostě evangelium.

V neděli a zasvěcený svátek přinese se s fary kniha kostelních prohlášení a kniha prohlášek snoubenců.

Pro odpolední pobožnosti jsou různé rukověti, v nichž jsou litanie a příležitostné modlitby.

6. Jiné kostelní potřeby.

Při slavných průvodech s Nejsv. Svátostí užívá se baldachýnu, někde také nebesa zvaným, který se upevňuje na čtyři žerdě.

Misál se na oltáři klade na pulpit, populárně zvaný pultík. Polštářů se již nyní neužívá.

Když kostelník u oltáře přisluhuje, obléká si komži, přes ni bere superpelice (rochetu) a na ni kolem krku límec. Totéž oblékají ministranti. Komže a límec bývají soukenné. Barva jejich se řídí podle barvy bohoslužebných rouch. Je-li barva boho-

služebných rouch bílá nebo červená, berou se límec a komže červené. Je-li označená barva zelená, berou se zelené. Nemají-li někde zelené komže a límce, mohou vzít také červené. Je-li barva fialová, berou se fialové. Černá barva se bere při těch úkonech, které se konají v barvě černé. Jaká je barva, je označeno v direktáři na ten den.

Správně by měl kostelník i ministranti užívat těchto rouch po celý rok. Alespoň v neděli a ve svátek má jíti k oltáři kostelník a ministrant oblečený v tato roucha. Působí to dojmem slavnostním a povznášejícím. Dnes se toho na mnohých místech málo dbá a vypadá to mnohde pak tak všedně a ne posvátně. Vše, co má součinnost s knězem a oltářem, má býti od laiků odlišno, jak ostatně i církevní předpisy nařizují.

O jiných předmětech se zmíníme v dalších kapitolách příležitostně. Všechny tyto předměty jsou svěřeny péči kostelníka. Jsou to věci, které slouží k počtě Boží a proto s nimi každý tak zacházej. Hlavní věci jest míti vše v pořádku, o každé věci věděti a míti ji uloženou na stálém místě. Pořádek je zárukou přesnosti služby kostelnické. Je-li ve všech předmětech pořádek, jsou-li uloženy na svém místě, nebude míti nepořádku kněz v sakristii ani u oltáře. Každý nepořádek, každé nedopatření jak kněze i kostelníka vytrhuje přítomné z nadzemských končin, kam má býti jejich mysl, hlavně při mši, obrácena, do prachu všedního života. Proto se nám vše tak líbí v klášterních kostelích, kde nevidíme nikdy žádného opominutí, žádného nepořádku při Bohoslužbě a to má býti v každém kostele. Služba Bohu jest službou pořádku a přesnosti, neboť Bůh jest pořádku celého světa stvořitelem.

II.

PRAVIDELNÁ SLUŽBA KOSTELNÍKA.

1. V s o b o t u .

Sobota jest přípravným dnem pro den Čištění Páně — neděli. Jest proto nutno v tento kostela. den připravit i chrám Páně. Nutno jej zamést, lavice vyčistiti i oltář oprášiti. Při zametání kostela si nutno počínati velmi opatrně, aby prach se nezvířil a neusadil se na kostelních předmětech, které tím nejvíce trpí. Proto jest nejlépe v kostelích, kde jest zavedeno elektrické světlo, opatřiti elektrický vyssavač prachu, který nyní již lze opatřiti poměrně dosti lacino a který jest zárukou, že prach smetený nepřenese se na jiné předměty. Ovšem v kostelích, kde elektrického světla není, nutno zametati dle starého způsobu tak, že dlažba se posype vlhkými pilinami a pak se teprve zametá. Oltář nutno zametati suchou utěrkou, neb vlhko škodí nátěru oltářních ozdob. Po vyčištění kostela upraví kostelník oltář dle návodu, který pro jednotlivé svátky jest uveden ve III. oddílu tohoto spisu. Na obyčejnou neděli nasadí kostelník na svícny větší svíce, aby alespoň trochu se lišil od všedního dne a prohlédne vrchní oltářní plátno, zda jest čisté, nepokapané, neb jinak musí se vyměnit. V každém případě však vymění vrchní oltářní plátno, nejméně za 4 neděle, neb jinak plátno se příliš ušpiní a nelze ho čistě vyprati a tak pozbude oné bělosti, kterou má vynikati. To platí i o ostatním prádle kostelním. Spodní oltářní plátno nutno vyměnit alespoň čtyřikrát za rok. Oltářní plátno se nejvíce znečistí při na-

Úprava
oltáře.

svěcování a zhasínání svící, pokapáním voskem. Proto se oltář přikrývá přikrývkou, nejlépe z režného plátna, neb jiné jednobarevné látky (ošklivé jsou přikrývky pestrobarevné) a tuto přikrývku odkrýti, až svíce jsou rozsvíceny a dříve než se zhasnou, opět oltář přikrývkou přikrýti. Tak se plátna uchovají čistá.

Vyzvánění. V sobotu, jakož i před každým zasvěceným svátkem, před večerním klekáním se slavnostně asi pět minut vyzvání. I v tom jest dobře, ovšem kde jest více zvonů, odlišiti obyčejnou neděli, před větším svátkem. To lze ovšem jen tam, kde jsou alespoň čtyři zvony. Před obyčejnou nedělí se slaví třemi menšími zvony a všemi pouze před svátkem. Klekání se potom zvoní největším zvonem ze zvonů, kterými se zvonilo. Nikdy však se nesmí zvoniti tak, aby vynechán byl zvon střední a zvonilo se snad jen nejmenším a největším. Tím velice trpí souzvuk zvonů a zvonění takové je nemelodické. Po odzvonění klekání zvonívá se chvíli nejmenším zvonem za dušičky. Jelikož při sobotním zvonění obyčejně vypomáhají kostelníkovi ministranti, je nutno, aby je nenechával na věži samotné, ale vždycky byl na věži přítomen a hleděl tak zameziti neplechy, které by snad chtěli prováděti a i mnohému neštěstí, které se snad může státi. Při skončení zvonění nesmí se zvony prudce zarážeti.

D o z n á m k a : Slaví-li se v krajích i nezasvěcené svátky (Zvěstování, Narození Panny Marie, Hromnic a sv. Jana Nepomuckého) vyzvání se slavně i před těmito svátky, neslaví-li se, nutno je se domluvíti o způsobu zvonění s duchovním správcem.

2. V neděli a ve svátek.

Po odzvonění klekání velkým zvonem, je-li již čas, odemkne kostelník kostel. Vejde do kostela, klekne a krátkou modlitbou pokloní se Pánu Ježíši v Nejsvět. Svátosti. To učiní vždycky ráno, když do kostela vchází a i před odchodem, dříve než kostel zamkne. Když se pomodlí, upraví nejdříve věčnou lampu, doleje dle potřeby olej, otře knůtek. Musí-li při dolévání světlo zhasnouti, tu dříve než je zhasne, rozsvítí od světla svíci, jejímž ohněm potom opět lampu rozsvítí. Viz str. 63. Olej i knůtky nutno chovati v suchu! Lampy se vytírají na sucho!

P o z n á m k a : Věčné světlo. Pro naprostý nedostatek patřičných olejů v době války, bylo Decr. S. Rit. Congr. ze dne 13. III. 1942 pro naše země povoleno jako poslední možnost užívatí ve věčném světle také elektrického světla. Poněvadž tento nedostatek trvá i po skončení války, bylo toto dovolení dne 7. I. 1946 prodlouženo pro území ČSR na další tři roky. Skončí tedy 7. I. 1949. Bude-li trvat i potom takový nedostatek olejů dále, je pravděpodobné, že tato doba bude na žádost biskupů ještě dále prodloužena.

a) Mše svatá.

Potom připraví si v sakristii vše ke mši sv. Nejdříve kasuli. Jelikož jest neděle připraví kasuli skvostnější. Jaké barvy dozví se v církevním kalendáři, který jest v sakristii zavěšen a nazývá se **direktář**. **Direktář** je sice psán latinsky, ale každý kostelník v krátké době se v něm dobře orientuje. Začíná měsícem lednem, tedy jest shodným s kalendářem občanským. Jednotlivé dny jsou označeny arabskou číslicí, takže snadno se příslušný den najde. V čele příslušného dne jest latin-

Příprava.

Direktář.

ský název svátku a pod latinským názvem a latinským předpisem pro modlitbu breviře jest určena barva, která se ten den při mši sv. užívá. Barva je označena velkou (někde velkou i malou) počáteční písmenou latinského názvu, příslušné mešní barvy. Tak A značí barvu bílou, R červenou, U fialovou, V zelenou a N černou.*) Nutno ovšem dáti pozor na to, že každému dnu jsou v direktáři některých diecésí označeny pro barvu pod sebou dvě písmeny. Tu pro barvu při mši sv. platí písmena první, za níž jest písmeno M (missa — mše), kdežto druhá jest označením barvy při nešporách a jest za ní písmeno V (vesperae — nešpory). Někdy bývá dovoleno sloužit dle libosti kněze jednu ze dvou mší sv. a proto v direktáři jsou pro mši sv. předepsány dvě různé barvy a to vždy před písmenou M, tu jest potřebí zeptati se duchovního správce, kterou mši sv. bude čísti a dle toho barvu připravit. Obvykle však čte tu mši sv., která je v direktáři na prvním místě a dle toho se připraví i kasule. Kasule, přeložená podšívkou, se položí na stůl v sakristii tak, aby přední strana byla nahoře. Na ní vodorovně se položí přeložená štola, přes níž se svisle položí manipul. Na manipul se rozprostře humerál, na nějž se položí velum, bursa s korporálem a palla. Na to připraví ke kasuli pouzdro s kalichem, které rozevře, aniž by kalich vyňal, před

*) V některých dioecésích barva liturgických rouch označena je pod datem, a pak zelená barva označuje se někde Vir a fialová V. Značky U pro fialovou a V pro zelenou všude se neužívá.

kalich položí čisté purifikatorium a krabičku s hostiemi. Není správné, když kostelník upraví celý kalich, t. j. vyjme jej z pouzdra, dá na něj purifikatorium, patenu s hostií, pallu, velum a bursu, neboť dle církevních předpisů si má kněz kalich upravit sám a kostelník se nesmí kalichu ani pateny dotýkati.

P o z n á m k a : V dnešní době mizí zvyk, a docela právem, aby kostelník pekl hostie, a objednávají se od dobročinných ústavů, kde se připravují dle církevních předpisů a s náležitou úctou. Jsou však (zvl. v pohraničí) některá místa, která jsou zvlášť v zimě i pro poštu nedostupná a tudíž objednané hostie pro nepředvídané překážky nepříjdou. Hostie pro mši sv. nemají být starší než tři týdny, pro monstranci nanejvýš 14 dní. Je proto třeba, aby si v místě připravili hostie sami. Je tedy dobře, když i kostelník bude poučen o přípravě hostií:

Nutno bedlivě dbát toho, aby mouka, z níž se hostie mají připravit byla zaručeně čistá pšeničná, bez přimíšení jině. (Spolehlivý mlynář!) K zadělání těsta se může použít jediné čisté, obyčejné, studené vody. Jinak by hostie nezůstaly úplně bílé. Těsto se dobře rozmíchá, aby nezůstaly hrudky mouky. Má být jen tak zahuštěné, aby z hrníčku teklo. (Z příliš hustého těsta jsou hostie moc tlusté, z řídkého zas často děravé.) Těsto se nesmí nechat kvasit. Na pečení hostií jsou zvláštní železné formy, podobné kleštím. Tyto formy se nejprve rozpálí na ohni (buď přímo na ohni nebo na otvoru na sporáku). Topí se jen dřevem. Forma se pak očistí, třeba papírem, na spodní část se nalije nekvašené těsto, horní část se pevně přiklopí a dá na oheň. Po krátké chvíli je hostie upečená. Tato doba pečení se řídí podle toho, jak velký je žár ohně. Čerstvě upečené hostie jsou velmi křehké. Nelze je proto hned vykrajovat. Je nejlépe nějakou dobu 2—3 hod. je nechat, aby trochu zvlhly. Pak se krájí zvláštními, k tomu účelu zhotovenými kruhovitými noži. Aby se odstranily všechny úlomky, je dobře hostie protřepat na sítku.

Potom připraví kostelník missál a konvičky, které před tím ve faře byly naplněny a spolu s čistým lavabem, které vyměňuje vždycky v neděli, odnese k oltáři.

Sezvánění. Alespoň půl hodiny před začátkem mše sv. přijdou ministranti, jeden z nich počká v sakristii a ostatní jdou na věž sezváněti. Sezvání se dle místního zvyku, nejlépe půl neb čtvrt hodiny přede mši sv. a to asi tři minuty. Je-li tichá mše sv., zvoní se dvěma menšími zvony, je-li zpívaná neb slavná, všemi zvony. Po sezvánění jde kostelník na faru, odkud přinese prohlášení knihy a ministranti se oblékají.

Oblékání kněze. Po příchodu kněze pomáhá kostelník při oblékání. Kněz nejprve vyhledá příslušný formulář v misálu a upraví kalich. Pak oblékne humerál, kostelník mu oblékne albu, na to zezadu mu podá cingulum, přeložené třapci na pravou stranu. Kněz zaváže cingulum a kostelník mu vzadu upraví albu. Nejlépe vzítí do levé ruky dole na okraji albu všechny záhyby a pravou rukou nahoře nad cingulem vykasatí albu tak, aby všechny záhyby byly dole stejně vysoko, ne výše, než 2—3 prsty od země, jak praví předpis. Potom podá knězi manipul, štolu, kterou srovná tak, aby na šíji byl kříž uprostřed a převlékne mu pozorně přes hlavu kasuli, kterou nadzvedne, aby kněz ji mohl tkanicemi zavázati. Při oblékání musí býti v sakristii úplné ticho, neboť oblékání kněze na mši sv. jest úkonem posvátným a kněz se při něm modlí příslušné modlitby.

Rozsvícení svící. Když jest kněz oblečen, jde kostelník k oltáři rozsvítiti svíce. (Dle Decr. auth. un. 3059 ad 9., 3065, je dovoleno při farních službách Božích rozsvítiti více než

dvě svíce.) Bude-li mše sv. tichá, po níž se vystaví Nejsv. Svátost v ciborium, rozsvítí se 6 svící a při zpívané, neb slavné, po níž jest delší dobu vystavena Nejsv. Svátost v monstranci 12 svící. Potom sejme s oltáře pokrývku a jde do sakristie. Svíce rozsvěcí nejdříve na straně epištolní od kříže počínaje a pak tímže způsobem na straně evangelní.

Ministrant vezme misál, zazvoní v sakristii a jde s knězem k oltáři. Kostelník uzamkne venkovní vchod do sakristie, jde před sakristii do kostela a pozorně sleduje mši sv. modle se. Při mši sv.

Koná-li se po evangeliu kázání, tu mezi evangeliem jde k oltáři, nesa perikopy a ohlášní knihy, sejme s kněze kasuli a spolu s manipulem položí na kredenční stolek, neb evangelní stranu oltáře. Po kázání opět kněze oblékne. Všude se nekáže při mši sv., nýbrž přede mši sv. Přede mši sv. káže se obyčejně v superpelici (rochetě), nebo, má-li tentýž kněz po kázání mši sv., v albě a štole barvy dne. Kázání po evangeliu.

Koná-li se nějaká sbírka kostelní, tu není-li jinak duchovním správcem nařízeno, vezme při obětování táč a jde kostelem, mezi lid, který mu na něj klade peníze, co obětní dary. Při sbírkách musí si kostelník počínati pozorně a obezřetně, aby snad nějakým nešetrným způsobem neurazil věřící. Po vykonané sbírce zavře peníze do zásuvky v sakristii, kterou uzamkne a klíč u sebe nechá. Jest mu svěřeno církevní jmění, které bylo věřícími dáno jako dobrý skutek Bohu. Nechť vždy kostelník jest i toho dobře pamětliv! Potom opět sleduje nejsv. Oběť, až do sv. přijímání, kdy po přijímání Krve Páně od- Sbírka.

„Prosby“. nese k oltáři „prosby“, t. j. jména těch, které si věřící vyžádali, aby za ně po mši sv. bylo pomodleno. Praxe v této věci bývá v různých místech různá.

☉heň. Mezi tím si v sakristii připravuje oheň do kadidelnice a to buď „rozfoukáním“ dřevěného uhlí, nebo rozžehnutím zvláštních, k tomu účelu zakoupených koleček.

Požehnání
Nejsvětější
Svátosti po
mši sv.

Při připravování ohně nutno býti velice opatrným, aby nezapadl žhavý uhlík a nestal se tak příčinou ohně. Rovněž po přípravě ohně má si kostelník umýti ruce, které se od uhlí pošpinily, aby neznečistil jimi kostelní prádlo a drahé paramenty. Když kněz se u oltáře domodlí příslušné modlitby, tu kostelník dá kotlík s uhlím do kadidelnice, přes ruku si přehodí složené velum, vezme kadidelnici s loďkou a jde k oltáři. U oltáře před stupni poklekne na obě kolena, pokloní se a klekne si na první stupeň, mezi kněze a ministranta. Když kněz, vystaviv Nejsv. Svátost, sejde dolů a ukloní se, tu se ukloní s ním a pak podá loďku ministrantovi, vstane a podrží knězi kadidelnici tak, aby mohl do ohně nasypati kadidlo. Pak opět si klekne na svoje místo a podá knězi kadidelnici, který okuřuje Nejsv. Svátost. Po skončení vezme kostelník od kněze kadidelnici, předá ji ministrantovi a knězi podá agendu. Mezitím, co kněz se modlí modlitbu k Nejsvětější Svátosti, rozloží si kostelník velum, kterým, když kněz modlitbu dozpívá a klekne si, zahalí mu ramena. Potom vezme od ministranta kadidelnici, klekne si uprostřed stupně a když kněz se obrátí a uděluje požehnání, okuřuje Nejsv. Svátost. Po požehnání předá kadidelnici ministranta a čeká, až kněz sejde dolů. Sejme mu

s ramen velum, složí je a vezme od kněze kadidelnici, kterou mu ministrant podal a klekne si u oltáře, kde klečí tak dlouho, dokud kněz neuschová Nejsv. Svátost. Pak poklekne na jedno koleno a odejde do sakristie, tam za ním po chvíli přijde kněz s ministrantem. V sakristii pomáhá knězi při svlékání a není-li již žádná mše sv., uklidí paramenta, zhasí svíce a to tak, že začne na evangelní straně nejvzdálenější svící od kříže a pak tímže způsobem na straně epištolní. Potom prohlédne, zda jest uhašen oheň a tím jest jeho nedělní dopolední služba skončena. Je-li slouženo více mší sv. dopoledne, tu pokaždé si počíná tak, jak uvedeno výše.

Úklid po
mši sv.

b) mše sv. zpívaná.

Ve větších kostelích bývá v neděli nebo alespoň ve svátek sloužena jedna mše sv. zpívaná. To znamená, že kněz u oltáře nečte vše po tichu, ale některé části mše sv. zpívá. Na tuto mši sv. připraví se vše tak, jako na mši sv. tichou. Koná-li se však zpívaná mše sv. o neděli, tu připraví se ještě pluviál té barvy, jaké je kasule, kropáč s kropenkou a rituál, („Agendu“ nebo „Preces“) a najde příslušnou modlitbu při „Asperges me“ nebo „Vidi aquam“. Sezvání se všemi zvony a na oltáři rozsvítí se 6 svící. Před zpívanou mší sv. v neděli koná se

A s p e r g e s .

Kněz oblékne si humerál, albu, štolu a pluviál, jde s ministrantem k oltáři a počne zpívatí antifonu „Asperges me“ (v čase velikonočním „Vidi aquam“) a pak věřící kropí svěcenou vodou. Kostelník, dříve

než jde kněz k oltáři, otevře dvířka u mřížky. Potom se kněz modlí příslušnou modlitbu a jde zpět do sakristie, kde obléknuv kasuli, jde k oltáři s ministrantem, nesoucím missál, sloužiti mši sv. Služba kostelníka při této mši sv. je stejná jako při mši sv. tiché, jen s tím rozdílem, že v případě, že není v tabernaklu monstrance podá kostelník knězi schránku s monstrancí. Po zpívané mši sv. není modlení.

c) mše sv. — slavná.

O velikých svátcích sloužívá se slavná mše sv., při níž celebrujícímu knězi přísluhují ještě dva kněží, asistenti.

Příprava. Na tuto mši sv. připraví kostelník nejlepší kasuli a dalmatiky, tři humerály, alby, cingula. U oltáře připraví kredenční stůlek, na nějž postaví dva svícny se svíci. U oltáře jsou připravena křesla. Na oltáři rozsvítí se všechny svíce a sezvání se všemi zvony. V sakristii se připraví oheň již před mší sv.

Mše sv. do konce „Gloria“. a) Když kněží se obléknou, jde se k oltáři. Nejdříve jdou ministranti, potom kostelník s kadidelnicí a loďkou, kněží asistenti, z nichž podjáhen nese kalich a jáhen mešní knihu, a celebrant. Ministranti u oltáře vezmou od kněží birety a položí je na křesla. Po stupňových modlitbách, při nichž kostelník i ministranti klečí, povstanou, kostelník přejde na epištolní stranu a po stupních vystoupí k oltáři. Loďku podá jáhnovi, sám otevře víko kadidelnice a kněz nasype kadidla. Pak vezme kostelník od jáhna loďku, dá mu zase kadidelnici, a sestoupí na epištolní stranu dolů pod stupně. Ministrant zatím vezme pultík s misálem a postaví se vedle kostelníka na epištolní straně.

Kněz za přísluhy asistentů okouřuje oltář a když se vrací od evangelní strany, ministrant postaví zase pultík s misálem na oltář a postaví se na své místo. Po okouření kněze vezme kostelník od jáhna kadidelnici a odchází do sakristie.

b) Když celebrant zpívá oraci, tu starší ministrant jde ke kredenčnímu stolu, kde vezme ležící knihu a odnese ji k subdiakonovi, stojícímu u prvního stupně oltáře.

Od Gloria
do konce
epištoly.

c) Když podjáhén dočetl epištolu, jde „Do Creda“. kostelník s kadidelnicí a ložkou k oltáři a zase se postaví na epištolní straně pod stupně. Po přečtení evangelia celebrantem vystoupí k oltáři, podá ložku jáhnovi, sám pak otevře kadidelnici. Celebrant nasype do ohně kadidlo a požehná. Kostelník kadidelnici zavře, vezme od jáhna ložku a sestoupí i s kadidelnicí po stupních na epištolní stranu a odtud jde doprostřed před oltář. Mezitím vezmou dva ministranti hořící svíce s kredenčního stolku a jdou zároveň s kostelníkem doprostřed před oltářní stupně. Tam všichni tři zároveň pokleknou. Když jáhen, spolu s podjáhnem, sejdou se stupňů čísti evangelium, postaví se ministranti, každý s jedné strany podjáhna držícího knihu, čelem k jáhnovi, u něhož na pravé straně stojí kostelník s kadidelnicí. Po slovech: „Sequentia sancti evangelii secundum...“ podá kostelník kadidelnici jáhnovi, který okouřiv knihu, vrátí mu ji. Po skončení evangelia, dá opět kadidelnici jáhnovi, ministranti odnesou svíce na kredenční stolek a kostelník po okouření celebranta převezme kadidelnici od jáhna a odejde do sakristie.

d) Při obětování, hned při odkrytí kalicha, jde kostelník opět s ohněm k oltáři. Po-

Obětování.
„Sanctus“.

staví se zase na epištolní stranu. Po obětování kalicha vystoupí po stupních k oltáři, loďku podá jáhnovi a otevře kadidelnici. Po nasypání kadidla vezme od jáhna loďku, dá mu kadidelnici a sestoupí na epištolní stranu. Tam zůstane stát. Po případě položí si loďku na kredenc nebo ji dá ministrantovi. Jeden z ministrantů zatím vezme na evangelní straně pultík s misálem. Když celebrant okouří evangelní stranu, postaví zase misál na oltář. Po skončení okouřování vezme diakon kadidelnici, okouří celebranta, potom subdiákona a předá kadidelnici kostelníkovi a stoupne si do středu oltáře za celebranta a otočí se ke kostelníkovi, který ho okouří dvakrát dvojím výkyvem kadidelnice. Potom jde kostelník s kadidelnicí až ke mřížce oltářní, kde stojí ve středu, zády k oltáři, ukloní se věřícímu lidu a okouří ho dvojím výkyvem, opět se ukloní a po pokleknutí u oltáře odejde do sakristie.

Sanctus.
Pozdvihování.

e) Po sanctus přijde opět k oltáři s ohněm a nasype si sám, pomocí ministranta do něho kadidlo, klekne si na epištolní stranu a při pozdvihování Tělo i Krev Páně okouří šestkrát (vždy po zazvonění jednou). Potom poklekně na obě kolena a odejde do sakristie.

Konec. f) Vše ostatní při slavné mši sv. jest jako při mši sv. zpívané.

P o z n á m k a : 1. V příručce jsou vynechány pontifikální bohoslužby, poněvadž při nich jest vždy ceremoniář, kteroužto funkci obyčejně zastává vždy kněz.

2. Dle povolení posv. kongregace obřadů v některých diecesích je dovoleno, že při zpívané mši sv. bez asistence nakuří se oltář jako při slavné mši. V tomto případě kostelník si počíná jako při slavné mši sv.

3. ODPOLEDNÍ POBOŽNOSTI.

a) Litanie se sv. požehnáním.

V sakristii se připraví superpelice, (rocheta) bílá štola, pluviál a oheň. Sezvání se obyčejnou neděli malými a ve svátky velkými zvony. Vystavuje-li se ciborium, rozsvítí se 6 svící, monstrance 12 svící. Poněvadž se nejedná o delší dobu výstavu SSmi, stačí při odpolední pobožnosti též pouze 6 svící. Kněz spolu s ministrantem a kostelníkem nesoucím kadidelnici s ohněm, jde k oltáři, vystaví Nejsv. Svátost, okouří ji, modlí se litanie. Kostelník s ohněm vrátí se do sakristie. Po modlitbách přijde opět k oltáři s kadidelnicí a velum a počíná si tak, jak jest uvedeno při požehnání po tiché mši sv. Někde po požehnání kněz kropí věřící svěcenou vodou, tu musí kostelník též k oltáři přinésti kropáč.

b) Nešpory.

Konávají se obyčejně jen o velkých svátcích. U oltáře postaví se kredenční stolec a na něj postaví se 2 svícny se svícemi. Na epištolní straně se připraví křesla. V sakristii se připraví humerál, alba, štola a pluviál té barvy, která se v ten den pro nešpory předpisuje. Barva jest naznačena v direktáři pod barvou mše sv. před slovem V e s p. Sezvání se všemi zvony a na oltáři se rozsvítí všechny svíce. S knězem k oltáři jdou dva ministranti, kteří vždy, když kněz při nešporách sám něco zpívá (capitulum a oraci), drží před ním rozžaté svíce, které vezmou z kredenčního stolu. Když kněz intonuje „Magnificat“, tu

kostelník vyjde ze sakristie s kadidelnicí a ložkou a okuřuje se oltář, kněží a lid, jako při obětování při slavné mši sv. Nešpory se zakončují požehnáním Nejsv. Svátostí, jako při obyčejném požehnání. Při slavných nešporách přísluhují ještě dva jiní kněží, kteří jsou oblečení v dalmatiky.

c) T e D e u m — d í k ů č i n ě n í .

Při zvláštních příležitostech konává se před nebo po mši sv., aneb při odpoledních službách Božích slavné díkůčinění čili T e D e u m . Je-li T e D e u m přede mší sv. nebo ihned po mši sv., kněz je oblečen v mešní roucho; koná-li se však T e D e u m před vystavenou Nejsv. Svátostí, kněz odloží nejprve mešní roucho a manipul a obleče pluvíál barvy mešního roucha, je-li mše sv. s asistencí, jinak je pluvíál barvy bílé. Pak vystaví Nejsv. Svátost, okouří a zapěje T e D e u m laudamus. Po zpěvu hymnu T e D e u m kněz zpívá příslušné veršiky s modlitbou, po které se pak zpívají písně k sv. požehnání sloky Tantum ergo a Genitori, při kteréžto poslední se nakuřuje Nejsv. Svátost a vše ostatní je jako při odpoledním sv. požehnání. Podobným způsobem slavné díkůčinění se koná při odpoledních službách Božích, při kterých hymnus T e D e u m může býti i po litaniích nebo po nešporách. Kostelník při zpěvu hymnu T e D e u m může zůstat u oltáře nebo odejít do sakristie.

4. V š e d n í d e n .

Ve všední dny bývá obyčejně v kostelích z rána jen mše sv. Tu kostelník si připraví na ni vše jako v neděli, ovšem užívá se kasulí starších a na oltáři se roz-

svítí 2 svíce. Je-li však i všední dny po mši sv. požehnání, tedy rozsvítí se při posledním evangeliu další 4 svíce. Po mši sv. vše se uklidí a kostel ponechá otevřen, aby věřící mohli navštívit Nejsvětější Svátost oltářní, večer pak po prohlédnutí kostela uzamkne. Není dobře, zvláště ve městech, kostel uzamknouti hned po mši sv., neboť věřící rádi si z rána do kostela zajdou, zvláště hospodyně, když jdou na koupi a proto uzavře se kostel až k 9. hodině. Ovšem, musí býti v kostele postaráno o dozor a před uzamknutím, dobře kostel prohlédnouti. Klekání se zvoní malým zvonek. V pátek ve 3 hodiny na památku smrti Páně zvoní se velkým zvonek asi 5 minut.

5. K ř e s t .

Při křtu dítě připraví kostelník pro kněze superpelici (rochetu), fialovou štolu a rituál. (agendu). U křtitelnice připraví konvičku s křestní vodou a tácek, svaté oleje, bílou štolu, purifikátor, bílou roušku a hořící svíci. Kněz je doprovázen ministrantem, nesoucím sůl a ručníček. Bílo-fialové štolu rovněž může se užívat (Decr. n. 3086 ad VII.).

Ke křtu dospělých se připraví totéž a kromě toho i pluviál jeden fialový a jeden bílý s příslušnými štolami. Fialový si oblékne kněz hned před začátkem obřadu, bílý pak před vlastním křtem.

6. Ú v o d m a t k y .

K úvodu připraví na místě knězem určeném klekátko a pro matku hořící svíci. Kněz je doprovázen ministrantem nesoucím kropáč a je oděn superpelicí (roche-

rou) a bílou štolou. (Odpovídky viz ve IV. díle str. 116.)

7. Svaté přijímání.

Uděluje-li se sv. přijímání mimo mši sv. rozsvítí se na oltáři alespoň 2 svíce. Mřížka se přikryje bílým plátnem. Kněz je oděn superpelicí (rochetou) a bílou štolou nebo štolou barvy denní vyjma černé (odpovídky viz ve IV. díle str. 91).

8. Svatba.

Na svatbu je někde zvykem připravit před oltářem klekátko, pokryté červenou látkou. Na oltáři se rozsvítí nejméně 2 svíce. Kněz jest oděn superpelicí, (rochetou), bílou štolou a pluviálem. K oltáři jej doprovází ministrant, nesoucí kropáč a kostelník nesoucí na tácku prsteny. Po posvěcení prstenů vezme kostelník táč s prsteny a jde s knězem k snoubencům. Koná-li se po oddavkách mše sv., tu po pozdvihování přijde kostelník k oltáři, kde poklekne na evangelní straně a na výzvu kněze vezme do rukou zvláštní tabulky „Benedicto nuptiarum“ a drží je kleče před knězem, který se modlí nad nevěstou. Totéž učiní před kněžským požehnáním, kde však stojí na straně epištolní. Po přečtení této modlitby podá knězi kropáč, jímž kněz pokropí snoubence svěcenou vodou.

P o z n á m k a : Jelikož svatba je mimořádným úkonem, náleží kostelníkovi zvláštní odměna. Tato se stanoví dle toho, s jakou nádherou si snoubenci svatbu přejí. Nejlépe jest domluvit se v této věci s duchovním správcem a požádat ho, aby od snoubenců příslušný poplatek vybral a tím se předejde mnohdy pohoršlivému vybírání v kostele po oddavkách, které jest ponižujícím pro kostelníka a nedůstojným snižováním posvátného obřadu. (Odpov. při oddavkách viz IV. části, str. 94).

9. Pohřeb.

Ku pohřbu připraví kostelník pro kněze superpelici (rochetu), černou štolu a pluviál. Koná-li se s asistencí, tedy ještě pro asistenty, alby a dalmatiky. Ministranti se obléknou v černé komže. Jeden z nich nese kropáč s kropenkou a druhý křížek.

Kněz jde z kostela v průvodu, v jehož čele se nese kříž k domu. Kostelník ho doprovází, nesa kadidelnici a loďku. Na věži se zvoní velkým zvonem. Po vykonání obřadů v domě seřadí se průvod, v jehož čele se nese kříž obrácený tělem Krista vpřed. Rakev jest nesena nebo vedena hlavou v zadku vozu. (Při pohřbu kněze kříž jest nesen tělem Krista vpřed a rakev je nesena nebo vedena též hlavou vpřed.) Průvod jde do kostela, kde se koná kondukt (t. zv. exsequie) druhá část obřadu. (Viz níže, jako je-li mše sv.) A pak se jde na hřbitov.

Koná-li se pohřeb dopoledne, jest nesena mrtvola do kostela, kdež se položí na katafalk tak, aby hlavou dívala se na oltář. (U kněze obráceně hlavou k oltáři.) Potom slouží se zádušní mše sv., která nazývá se *Requiem*. Koná-li se *Requiem* slavné s asistencí, okuřuje se oltář pouze při obětování a sv. hostie a krev Páně při pozdvihování a při evangeliu, nedrží ministranti rozžaté svíce.

Po mši sv. konají se u rakve tak zv. exequie za zpěvu „*Libera nos Domine*“ jak blíže uvedeno na str. 99.

Nekoná-li se pohřeb dopoledne, slouží se obyčejné *Requiem*, příští všední den,

kdy připraví se knězi ke mši sv. barva černá.

Odpovědky při pohřbu viz str. 96 a n.

P o z n á m k a : Při pohřbu kněze připraví kostelník na rakev kalich s patenou, misál a fialovou kasuli, štolu, manipl a albu. (Odpovědky při pohřbu viz str. 96).

10. Z a o p a t ř o v á n í n e m o c n ý c h .

Pro kněze připraví se v kostele superpelice (rocheta), bílofialová štola, bursa k zaopatřování nemocných a sáček se sv. oleji pro nemocné.

Kostelník doprovází kněze, který nese Nejsv. Svátost, nesa lucernu s rozžatou svící a dává okolojdoucím znamení zvонkem.

P o z n á m k a : Kostelník nechť se předem dobře vyptá, kde nemocný bydlí, aby potom nemusil se doptávat, když již jde s knězem. (Odpovědky viz na str. 92.)

11. S v ě c e n í v o d y .

Nedostává-li se v kostele svěcené vody, může kněz kdykoliv vodu posvětit. Připraví se nádoba s obyčejnou čistou vodou buď v kostele, nebo v sakristii a na talíř se připraví posvěcené soli. Ručníček. — Kněz oblékne superpelice (rochetu) a fialovou štolu. Připraví agendu (rituál). Této vody si pak věřící mohou vzít i domů pro vlastní užívání.

Svěcení křestní vody mimo Vigili Zjevení, svatodušní a Bílou sobotu: Nejprve se nádoba křestní vyčistí a naplní čerstvou vodou. Připraví se

olej Křížmo a olej Katechumenů (křtěnců), lžičky na olej nebo dvě brka, střída chleba, ručníček a nádobka na umytí rukou. — Kněz oblékne superpelice (rochetu), fialovou štolu, po př. i pluvíál. Průvod vede ministrant s křížkem, po stranách jdou dva ministranti se svíčkami, kostelník s kadidelnicí a loďkou a kněz. U křtitelnice se modlí litanie ke všem sv. a následuje svěcení. Po skončení svěcení si kněz střídou očistí prsty a umyje ruce. Voda, v níž si kněz umyl ruce, se vyleje do sakraria.

12. Svěcení devotionalíí.

Připraví se aspergil, superpelice (rocheta), bílá štola, nebo štola barvy dne a agenda. Podle zvláštního dovolení mohou všichni kněží světit tyto předměty také pouhým znamením kříže, bez jakékoliv modlitby, aniž by užili bohoslužebných rouch a bez jakýchkoliv obřadů.

13. V z ý v á n í D u c h a s v. V e n i s a n - c t e S p i r i t u s !

Kněz se oblékne do superpelice (rochety), štoly a pluvíálu bílé barvy. Je-li bezprostředně potom mše sv., může být i v paramentech mešních. (Najít v agendě!) Je-li mše sv. o Duchu sv., pak paramenta červená.

14. V ý s t a v o s t a t k ů s v a t ý c h .

Ostatky svatých se vystavují na zvlášť připravených místech (obyčejně je to stůl, pokrytý plachtou), ale nepokládá se pod ně korporál, ani palla. Nikdy se nesmějí

ostatky vystavovat na témž trůně, kde jinak se vystavuje Nejsv. Svátost nebo před něj.

Když se ostatky vystavují, mají hořet aspoň dvě světla a když se přechází kolem nich, činí se hluboká úklona hlavy.

Vystavují-li se ostatky sv. Kříže, mají hořet aspoň 4 světla a při přecházení se kleká na jedno koleno. Jestliže je uctívání ostatků věřícími (líbání), pak kněz oblékne superpelice (rochetu) a štolu buď bílou, byl-li světec jehož jsou ostatky, Vyznavač, nebo štolu červenou, byl-li Mučedníkem. Připravit také utěrku, kterou kněz pak ostatky otírá.

III.

CÍRKEVNÍ ROK KOSTELNÍKŮV.

Doba vánoční.

1. A d v e n t.

Počíná se nový církevní rok.

Oltář :

odklidí se květiny a reliquiáře. Kde osvětluje se kostel svícemi, nasadí se na lustr i na ramenné svícny nové svíce.

Liturgická barva :

Liturgická barva bývá pravidelně fialová. Je-li mše sv. s asistencí, pak asistenti neužívají dalmatik, nýbrž zvláštních rouch zv. kasula plikata a stola latior. Pouze v neděli III. adventní se užívá fialových dalmatik. Když užívají asistenti plikát, musí být kostelník připraven buď za oltářem nebo v sakristii (podle dohody s asistenty). Podjáhen před tím, než začne číst epištolu, jde za oltář nebo do sakristie a odloží plikatu, ale neobléká si nic. Kostelník mu pomáhá. Když epištolu přečte, zase plikatu obleče. Když pak celebrant čte potichu evangelium, odejde jáhen a odloží plikatu a oblékne široký pás, zvaný stola latior. V této stola latior pak zůstává a až po sv. přijímání nejsv. Krve ji odloží a oblékne zase plikatu.

V našich krajích je zvykem, že brzo z rána za tmy se sloužívá mše sv. zvaná „Rorate“, kterýmžto slovem začíná votivní mše sv. o Panně Marii pro dobu adventní. Kde je jeden kněz i po případě jen dva, v neděli a o svátku Neposkvrněného Početí Bl. P. Marie konají se však služby Boží jako v jinou dobu roční.

Při mši sv. Rorate bývá obyčejně mešní roucho barvy bílé, ale poněvadž indulty apoštolské stolice

povolující mši sv. votivní o Panně Marii „Rorate“ jsou různé v jednotlivých diecésích, udělá kostelník nejlépe, když se otáže kněze, jaké barvy mešní roucho má pro tuto mši sv. uchystati.

Poznámka: Při mši sv. rorátní se rozsvítí, kde se kostel osvětluje svícemi, všechny svíce na lustru i zdech, aby věřící viděli na text zpěvů rorátních. I na oltáři se rozsvěcuje více světél než při mši sv. v obyčejný všední den. Po rorátní mši sv. se uděluje někde požehnání Nejsv. Svátostí.

V době adventní připadá dne 8. prosince svátek **Neposkvrněného Početí Panny Marie**, jeden z největších svátků mariánských.

Oltář

možno květinami rostlými (ne umělými) ozdobiti. Bílé antependium, bílý přehoz přes pultík. Na oltářní stupně koberec.

Liturgická barva

bílá, i když svátek připadne v neděli.

Štědrý den čili vigilie Božího Hodu vánočního.

Rorátní mše sv. není.

Liturgická barva fialová.

Requiem při pohřbu neb v den po pohřbu je i na Štědrý den dovoleno tam, kde je jen jeden kněz.

Příprava na Boží Hod vánoční.

1. **Staví se jesličky.** Vždy na postranní oltář. Je-li někde zvykem dávatí jen na hlavní oltář Jezulátko v jeslích, nesmí býti postaveny na svato- stánek a nesmí býti odstraněn oltářní kříž. Jesličky jsou postaveny v kostele do Hromnic, případ- ne-li neděle Devítník před Hromnicemi, odklidí se před touto nedělí.

2. **V ý z d o b a o l t á ř e.** Pokud možno nejslavnější, ale není-li rostlých květin, nedávati umělých, které se na oltář nehodí. Platí to pro celý církevní rok. Nejlépe nasaditi na svícny silné (půl kg) svíce, které již samy krášlí oltář, kolem oltáře rozestaviti 4 i více smrčků neb jedliček. Je-li možno, tedy smrčky se rozestaví i u postranních oltářů. Na oltář se dá nejlepší bílé antependium, bílý přehoz přes pultík a před oltář se natáhne koberec. Takto jednoduše upravený oltář působí velmi mílým a slavnostním dojmem. Tato výzdoba oltáře se ponechá až do oktávy svátku Zjevení Páně, ovšem antependium se může ve všední dny sejmouti, aby se nezaprášilo.
3. **P o s t r a n n í o l t á ř e** se očistí a opatří novými svíčkami a zavěsí se na ně bílá antipendia.

H o d B o ž í v á n o č n í .

Jeden z největších svátků celého roku.

Liturgická barva bílá.

Připraviti nejlepší bílou kasuli a na oltář dáti malou skleničku, pokrytou pallou, do které kněz vlévá víno a vodu, jimiž si opláchl prsty při prvních dvou mších sv.

Každý kněz slouží tři mše sv.:

1. o p ů l n o c i , neb někde zrána za tmy. Rozsvítí se všechny svíčky na hlavním i postranních oltářích a na lustru. Po půlnoční mši sv. není požehnání Nejsv. Svátostí.
2. p a s t ý ř s k á . Slouží se zrána.
3. v e l k á , která je obyčejně zpívaná neb slavná (viz str. 25).

Je-li při kostele více kněží, tedy slouží o půlnoci jen jeden, ostatní slouží všechny tři mše sv. během

dopoledne. Slouží-li kněz během dopoledne všechny tři mše sv. najednou u hlavního oltáře, čte evangelium, modlí se modlitby a uděluje požehnání až po třetí mši sv.

Při odpolední pobožnosti se užívá nejlepších rouch a rozsvítí se všechny svíčky na hlavním oltáři.

U jesliček hoří světlo přes celé dopoledne a odpoledne při pobožnosti. To platí též pro všechny neděle a svátky doby vánoční.

Svátek sv. Štěpána.

Církevně sice nezasvěcený, ale v kostele se slaví jako svátek zasvěcený.

Liturgická barva červená. Na pultík červený přehoz a červené antipendium.

Poslední den v roce — sv. Sylvestra.

Na večer se koná kázání a slavné požehnání s Te Deum (viz str. 30). Na oltáři se rozsvítí všechny svíčky, též i na lustru a postranních oltářích.

Obřezání Páně — Nový rok.

Zasvěcený svátek.

Liturgická barva bílá.

Svátek sv. Jana Ev.

Liturgická barva bílá. Po mši sv. se světívá víno. Koná-li se svěcení hned po mši sv. přinese kostelník nádoby s vínem na oltář, připraví agendu a aspergil. Je-li vína více, může se připravit zvláštní stůl, na který se pak postaví nádoby s vínem. — Kněz zůstane v mešních paramentech, jen manipul odloží. Koná-li se svěcení v jinou dobu, oblékne kněz rochetu a bílou štolu. Nakonec pokropí víno svěcenou vodou.

Svatvečer svátku zjevení Páně.

Liturgická barva při mši sv. bílá.

Po mši sv. svěcení vody, soli a křídý.

Na vhodném místě v kostele postaví se kád' s vodou. U ní umístí se stolek, na němž hoří dvě svíce a uprostřed stojí kříž. Na stolek se dá táč se solí a s křídou.

Pro kněze se v sakristii připraví superpelice (rocheta), štola, bílý pluviál a rituál (agenda). Připraví kád' na vodu také pro věřící, neboť voda, kterou si přinesou věřící ve svých nádobách, by nebyla posvěcená, kdyby nebyla smíšena s posvěcenou solí. Nejlépe se to zařídí tak, že věřící si přinesou prázdné nádoby, kostelník naplní sám kád' i pro věřící vodou a po svěcení si pak věřící naberou vody dle potřeby.

Zjevení Páně — sv. Tří Králů.

Zasvěcený svátek, jeden z největších.

Liturgická barva bílá.

Při mšech sv. koná se sbírka na sv. missie v Africe. V sakristii se světívá zlato, kadidlo a myrha. Kněz je oděn superpelicí (rochetou) a štolou barvy fialové. — Rituál (agenda).

I. neděle po Zjevení Páně — svátek
sv. Rodiny.

Liturgická barva bílá.

Ostatní neděle po Zjevení Páně.

Liturgická barva zelená.

Svátek Očišťování Panny Marie — Hromnic.

Svátek nezasvěcený, ale v kostelích se slaví jako zasvěcený.

Liturgická barva bílá.

Před zpívanou mší sv. světí kněz hromničky. Na epištolní stranu hlavního oltáře postaví se bílé pokrytý stolek, na nějž se položí svíce. Oltář při svěcení svící má mít antependium fialové, které pro mši sv. pak zamění se v bílé (jen v neděli Devítníkovou i pro mši sv. zůstane fialové) a květiny mimo neděli devítníkovou dají se až ke mši sv. Na oltáři se rozsvítí nejméně 6 svící. V kostele se připraví na žerdě fialové korouhve a kříž k průvodům.

V sakristii se připraví fialový pluviál a je-li asistence, připraví se t. zv. plicaty, dalmatiky to podobné kasulím, vše barvy fialové. Na svěcení jdou s knězem k oltáři 2 ministranti, z nichž jeden nese kroupenku a druhý misál a kostelník, který nese kadidelnici a loďku. 3 ministranti nesou korouhve a kříž.

Kostelník se postaví na epištolní stranu, blíže stolků. Kněz modlí se nad svícemi, žehná je a potom nasype do kadidelnice kadidlo, pokropí a pak okouří je. Potom se hromnice rozdávají. Při rozdávání svící jak kostelník, tak ostatní berou svíce od světitele kleče a po přijetí a posvěcení svící políbí, kostelník svíce pro kněze položí doprostřed oltáře. Na výzvu kněze seřadí se průvod, v jehož čele nese se kříž a korouhve. Za nimi jdou školní děti, zpěváci, kněz a ostatní věřící. Průvod obejde kostel a vrátí se do chrámu. Při nepříznivém počasí jde průvod uvnitř kostela.

Po průvodu jest zpívaná mše sv., nepřipadne-li na tento svátek některá z neděl devítníkových, v barvě bílé.

Sv. Blažeje, biskupa a mučedníka.

Dává se požehnání sv. Blažeje. Připraví se dvě svíce, které se k sobě sváží stužkou. Kněz oděn superpelicí (rochetou) a červenou štolou je posvětí a pak u mřížky uděluje požehnání lidu.

Doba velikonoční.

a) Předpostí.

Doba velikonoční vlastně počíná nedělí zvanou devítník (lat. Septuagesima). Tato neděle jest devátou před Hodem Božím velikonočním, který připadá vždy na neděli po prvním jarním úplňku. To může býti nejdříve 22. března a nejpozději 25. dubna. Dle toho se pak řídí i datum devítníku, který může býti již v polovici ledna.

Doba od devítníku do Popeleční středy nazývá se předpostím a jest již dobou kající. V této době se nemá hlavní oltář ozdobovati květinami.

Předpostí má vždy tři neděle zvané devítník, I. a II. po devítníku.

Liturgická barva o všech těchto nedělích jest fialová.

Počínajíc Devítníkem až do Velikonoc mimo IV. neděli postní zv. Laetare při slavných mších sv. s asistencí se užívá místo dalmatik t. zv. kasula plikata a stola latior (lacier). Proto se musí kostelník připravit a být k dispozici buď v sakristii nebo za oltářem. O tom se domluví s asistenty. Podjáhen, před tím, než čte epištolu, jde za oltář (nebo do sakristie) a odloží plikatu, ale nic neobléká. Když epištolu přečetl, zase plikatu obleče. Když celebrant čte potichu evangelium, odejde zase jáhen za oltář nebo do sakristie, odloží plikatu a oblékne široký pás zvaný stola latior. V této stola latior pak zůstává přes celou mši sv.; až po sv. přijímání Nejsv. Krve ji zase odloží a oblékne plikatu.

Poslední z těchto nedělí — II. po devítníku zove se též masopustní.

Na tuto neděli a v pondělí a úterý po ní bývá v mnohých kostelích slavný výstav Nejsv. Svátosti oltářní.

Oltář se ozdobí květinami — rostlými (nejsou-li rostlé, tedy žádné) a na svícny se nasadí nové, silné svíce, zavěsí se bílé antependium a před oltář se natáhne koberec. Jsou-li v kostele červené závěsy na lavice, tedy se lavice jimi pokryjí. V předvečer těchto tří dnů se slavně vyzvání všemi zvony a po všechny dny se zvoní klekání velkým zvonem.

Kde bývá zvykem nebo poměry to dovolují, jest každý den ráno zpívaná mše sv. v neděli v barvě fialové, v pondělí a v úterý však v barvě dle direktáře, neurčí-li si kněz barvu jinou. Po mši sv. se vystaví Nejsv. Svátost v monstranci (připraviti si schůdky!) na oltářní trůn, kde jest vystavena po celý den. Na oltáři hoří po celý den 12 svící. Kostel zůstane po celý den otevřen. Kostelník častěji během dne se do kostela podívá a dá pozor na světla.

K večeru každého dne koná se pobožnost, po níž při zpěvu „Pange lingua“ kněz Nejsv. Svátost sejme s trůnu a postaví na oltář. Pobožnost se zakončí požehnáním. Kadidla při mši sv. a při požehnání se užívá jako obvykle při těchto pobožnostech v jiné dny.

V poslední den výstavu jest při odpolední pobožnosti „Te Deum“ (viz str. 30).

V kostelích menších měst a na vesnicích bývá v tyto dny Nejsv. Svátost vystavena jen při mši sv., neb při odpoledních pobožnostech. Je-li výstav při mši sv., rozdělá si kostelník oheň hned před mší sv., na kterou se slavně sezvání a jde hned s knězem k oltáři, nesa kadidelnici. Kněz za zpěvu „Pange lingua“ vystaví Nejsv. Svátost na trůn, okouří ji a pak počne mše sv. jako obvykle. Po mši sv. se Nejsv.

Svátost sejme a zakončí se požehnáním. Při výstavní mši sv. musí na oltáři hořeti nejméně 12 svící.

b) Doba svatopostní.

Doba tato světí se v církvi sv. na památku čtyřicetidenního postu Pána Ježíše a jest pro všechny katolíky dobou pokání, v níž si připomínáme umučení Pána Ježíše, jeho přehořkou smrt a tak se připravujeme na slavnost jeho vzkříšení.

A k těmto vážným myšlenkám na utrpení Páně a poznání našich vin má nás přivést v této svatopostní době i v chrám Páně.

O b r a z¹⁾ na hlavním oltáři se po celou dobu postní zahaluje fialovou látkou, na níž jest přišit bílý kříž. Někde bývá obyčejem před tuto látku zavěsiti neb postaviti kříž s tělem Krista Pána, což je dle liturgických předpisů nesprávné. Z oltáře se odstraní květiny a relikviáře a na každé straně oltáře se postaví pouze po třech svícnech se svícemi. Na stůl oltářní se zavěsí fialové *a n t i p e n d i u m*, není-li ho, tedy se nedává žádné.

První den svatopostní doby zove se **P o p e l e č n í s t ř e d a**.

V kostele se světí přede mší sv. popel. Popel si kostelník připraví den před doma, když spálí jehnědy i ratolesti, které na Květnou neděli v minulém roce byly posvěceny. Popel se nasype na tácek, který se postaví na oltář na epištolní stranu mezi misálem a epištolním rohem. Po posvěcení kostelník položí popel doprostřed oltáře. V sakristii se

¹⁾ Na mnohých místech je zvykem zahalovati oltář plátnem fialovým, na němž je namalován nějaký výjev z utrpení Páně, obyčejně kříž. Zahalování obrazů oltářních pouze fialovým plátnem má se dělati až na Smrtnou neděli.

připraví fialová štol a fialový pluviál. Kněz oděn humerálem, albou, štolou a fialovým pluviálem, jde s kostelníkem, který nese oheň a s ministranty, z nichž jeden nese misál a druhý kropenku, koltáři, na němž hoří 6 svící a světí popel.

Po svěcení uděluje se věřícím p o p e l e c . Když se kněz pomodlil u oltáře modlitbu po udělování popela, kostelník sejme knězi pluviál a dá knězi manipul a ornát a odnese pluviál do sakristie.

Pak jest mše sv. v barvě fialové.

Při farní mši sv. po celý půst každý den se čte evangelium (jako v neděli a ve svátek), nutno tedy přinést k oltáři perikopy a po mši sv. (neuděluje-li se každý den v roce) jest požehnání Nejsv. Svátostí. Někde bývají požehnání jen ve středu a v pátek.

V době svatopostní se konají v kostelích mimořádné pobožnosti a to:

1. křížová cesta. Kněz oděn fialovou štolou a pluviálem (někdy jen štolou) jde se třemi ministranty, z nichž jeden nese kříž k hlavnímu oltáři, kde se modlí přípravnou modlitbu. Pak jde postupně ke 14 zastavením, kde se modlí. Když přijde k poslednímu zastavení, rozsvítí kostelník na hlavním oltáři 6 svící a pobožnost se ukončí sv. požehnáním.
2. postní kázání koná se buď odpoledne neb dopoledne v neděli, neb odpoledne v pátek. Při těchto kázáních kněz užívá štoly barvy fialové. Po kázání se modlí „Tři božské ctnosti“. Nutno tedy i při kázáních odpoledních připravit perikopy.

P o z n á m k a : V této době upozorní kostelník duchovního správce, aby objednal paškál, triangl a svíce na velikonocy.

Po všechny neděle postní jest liturgickou barvou barva fialová.

Na IV. neděli postní možno oltář ozdobiti relikvi-
áři i květy.

IV. neděli postní, zvanou Laetare (Raduj se) ne-
užívá se při mši sv. s asistencí plikat, nýbrž fialo-
vých dalmatik. Někde se tento den užívá rouch bar-
vy růžové.

O páté neděli postní, která zove smrtel-
ná, zahalí se v kostele všechny kříže a
to nejen na oltářích postavené, ale i na zdech zavě-
šené, fialovým plátnem. Někde zahalují i všechny
obrazy a sochy oltářní, což jest vlastně liturgickým
předpisem.

Do této doby spadají 2 svátky — svátek sv. Jo-
sefa, který má býti v kostelích slavněji slaven než
obyčejný den. Je-li v kostele oltář neb socha sv. Jo-
sefa, může se ozdobiti květinami a rozsvítiti svíce,
není-li, tedy může se na hlavní oltář zavěsiti bílé
antependium a při mši sv. rozsvítiti více svící než
jindy. Případne-li ovšem svátek sv. Josefa na neděli
neb do svatého týdne, nesmí se hlavní oltář ničím
ozdobovati, neb mše sv. slaví se v barvě fialové a
církevně se svátek sv. Josefa překládá na jiný den.

Svátek Zvěstování Panny Marie, ač ne-
zasvěcený, přece se slaví mnohde jako svátek za-
svěcený. Z církevních předpisů platí pro něj totéž,
co o svátku sv. Josefa.

c) Svatý týden.

Celý týden od Květné neděle do Bílé soboty zove
se týdnem svatým, jinak velkým a též pašijovým a
jest výhradně věnován památce utrpení a smrti Pá-
na Ježíše. Jest týdnem smutku, který se projevuje
ve zvláštních dojemných obřadech, jejichž krása a
velikost jen tehdy vynikne, jsou-li přesně, podle
předpisů církve sv. konány. Zde právě mají býti slu-
žebníci kněze na svém místě a proto musí býti pře-

dem s těmito obřady dobře obeznámeni. Není možno v této příručce uváděti doslovný český text obřadů, který ku sledování jich jest nutný a který by měl každý kostelník i ministrant míti po celý svatý týden v ruce.

Měl by tedy každý kostelník mít český misálek, který by mu dobře posloužil nejen nyní, ale po celý rok při sledování liturgických úkonů.

Zde se zmíníme pouze o funkci kostelníka při všech obřadech sv. týdne.

Sv. týden začíná

Květnou nedělí.

Před zpívanou mší sv. se světí ratolesti. Na epištolní stranu hlavního oltáře se připraví bílým plátnem pokrytý stolek, na nějž se položí ratolesti. U oltáře neb v sakristii se připraví kříž k průvodům, zahalený fialovou rouškou. Na oltáři se rozsvítí 6 svící. Na žerdě se připraví fialové korouhve.

V sakristii jest připraven fialový pluvíál.

Je-li asistence též fialové plicaty, kasuli podobné, není-li jich, tedy pro diákona štolu a manipul a pro subdiákona jen manipul, vesměs barvy fialové.

Kněz se oblékne v humerál a albu, vezme štolu a pluvíál. (Asistenti rovněž mají humerál a albu. Diákon vezme si manipul a štolu — případně i plicatu, subdiákon manipul, případně též i plicatu.)

Kněze doprovází kostelník s kadidelnicí a tři ministranti, z nichž jeden nese misál, druhý kropenku a třetí, který ponese v průvodu kříž. Je-li ministrantů více, mohou dva nésti v průvodu po stranách kříže hořící svíce.

U hlavního oltáře kněz intonuje „Asperges me“ a kropí lid svěcenou vodou, jako tomu bývá před každou zpívanou mší sv. Po příslušných modlitbách vy-

stoupí kněz na epištolní stranu oltáře a svěťí ratolesti. Kostelník s kadidelnicí a ministrant s kropenkou si stoupnou na epištolní stranu, v blízkosti stolu s ratolestmi.

Po příslušných modlitbách kněz nejprve nasype z ložky kadidlo do kadidelnice, potom ratolesti pokropí svěcenou vodou a okouří. Po okouření kostelník předá kadidelnici ministrantovi a vezme jednu ratolest, kterou položí do středu oltáře, kněz vezme ratolest a odevzdá ji ministrantovi, aby mu ji zatím podržel, než začne průvod. Potom kněz pomodlí se antifony a po těch rozdává ratolesti. Ratolest má každý přijmouti kleče a políbiti ji a potom knězi ruku.

Po rozdávání kněz se modlí ještě jednou modlitbu a potom se seřadí na jeho výzvu průvod.

Nejprve se nesou fialové korouhve, pak jdou školní děti a zpěváci, potom se nese kříž uprostřed hořících svící (je-li asistence tedy kříž nese subdiákon), pak jde kněz a ostatní věřící. Všichni nesou v ruce svěcené ratolesti. Průvod jde za hlaholu zvonů kolem kostela a při návratu za zpěváky, kteří vejdou dovnitř kostela (ne na kůr), zavře kostelník hlavní dveře a kněz, který stojí s ministrantem, nesoucím kříž venku, zpívá se zpěváky střídavě chvalozpěv ku počtě Pána Ježíše. Po skončení zatluče ramenem kříže na dveře, kostelník je otevře a průvod vejde do chrámu.

Po průvodu je ihned mše sv. v barvě fialové, při které po graduále a traktu se zpívají latinsky pašije. Zpívají-li pašije tři jáhnové, pak se podá knězi, sloužícímu mši sv., posvěcená ratolest, kterou on po celé pašije drží v ruce, je-li však jen mše sv. s asistencí jáhna a podjáhna, aneb vůbec bez asistence, pak kněz, sloužící mši sv., ratolest při pašijích v ruce nedrží, ale mohou ratolesti po dobu pašijí v ruce držeti ministranti.

Pondělí po Květné neděli.

Nevykazuje žádných zvláštností. Liturgická barva fialová.

Úterý po Květné neděli.

Čtou se při mši sv. pašije podle sepsání sv. Marka. Liturgická barva fialová.

Středa po Květné neděli.

Čtou se při mši sv. pašije podle sepsání sv. Lukáše. Liturgická barva fialová.

Ve větších kostelích konají se temné či žalostné hodinky.

K těmto hodinkám se připravují v presbytáři trojhranný svícen, na nějž se upevní 14 svící ze surového vosku a uprostřed se upraví svíce bílá, značící Ježíše Krista. Žluté svíce značí sv. apoštoly a učedníky. Též na oltáři se na 6 svícňů nasadí svíce ze surového vosku. Před hodinkami se rozsvítí svíce na oltáři i na trojhranu.

Kostelník si stoupne se zhasínátkem poblíže trojhranu a po každém žalmu zhasne na trojhranu 1 žlutou svíci, takže ke konci hodinek hoří pouze svíce bílá — značící Krista. Pak zhasí se i svíce hořící na hlavním oltáři. Po chvalozpěvu Zachariášovu „Benedictus“ odnese kostelník bílou, hořící svíci za oltář. Po ukončení hodinek, po poslední modlitbě, učiní se za oltářem klepačkami neb řehtačkami hřmot a potom ihned se vynese bílá svíce a upevní se znovu uprostřed trojhranu.

P o z n á m k a : Nejlépe jest, když kostelník při hodinkách sleduje v českém překladu text a na shasínání svící domluví si s duchovním správcem nenápadné znamení.

Úprava oltářů na Zelený čtvrtek.

Po temných hodinkách odstraní se trojhran se svícemi a s oltářních svícňů svíce ze surového vosku. Kříž na hlavním oltáři se zahalí bílou rouškou. Na oltář se postaví svícny se svícemi a může se dát bílé antependium a bílý přehoz přes pultík. Na evangelní stranu, poblíže oltáře, postaví se (není-li tam stále) kredenční stolek, pokrytý bílým plátnem. Na stupně oltáře, u mešních zvonků se položí dřevěné klapačky.

Kromě hlavního oltáře upraví se oltář v poboční kapli, je-li při kostele, není-li pak kaple, tak jeden boční oltář, jenž má svatostánek. Kříž tohoto bočního oltáře zůstane zahalen fialovou rouškou a oltář se přikryje čistými plátny (mapami) a zavěsí se bílé antependium. Na oltář se postaví 6 svícňů s novými, silnými svícemi a ozdobí se rostlými květinami. Relikviáře na oltář postavit není dovoleno. Mešní tabulky se odstraní. Na stupně se rozprostře koberec a do lampy (není-li jí, tedy vhodně po straně oltáře) se připraví nalitá olejová lampička. Svatostánek se otevře (větrání) a uvnitř se rozprostře korporál. (Má učiniti kněz sám.) Na oltář se položí bílá bursa s korporálem. Oltáři tomuto někdy se říká Getsemanská zahrada.

Zelený čtvrtek.

Den radosti a smutku. Radost — ustanovena Nejvyšší svátost oltářní, smutek — blíží se utrpení Páně a jeho přehořká smrt.

Příprava: Na kredenční stolek, na němž jsou dva svícny se svícemi, postaví, všude tam, kde není řádných kleriků kněz sám, kalich s patenou a pallou a rouškou na zahalení. Nebude-li při mši sv. asistence, tedy postaví kalich na stranu evangelní na hlavní oltář. Na vhodném

místě v presbytáři se postaví nebesa a kříž ku průvodům, zahalený fialovou rouškou. V sakristii se připraví bílé (novější) mešní roucha, bílý pluviál a bude-li asistence i bílé dalmatiky a dvě kadidelnice, dále tři velké hostie. Do kropenky místo kropáče se dá několik svázaných proutků kočiček, svěcených o Květné neděli. Na hlavním oltáři se rozsvítí 6 svící, rovněž rozsvítí se svíce na kredenčním stolku.

Mše sv. — zpívaná — slouží se toliko jedna, v rouše barvy bílé. Je-li asistence, okuřuje se hlavní oltář, jako při jiné slavné mši sv. Při Gloria zvoní se všemi zvony, na věži i mešními zvonky u oltáře. Zvony na věži se zvoní asi 6 minut, mešními zvonky asi minutu.

Poznámka: Po odzvonění odklidí ministrant zvonky na oltář, šňůra u zvonku u sakristie se upevní tak, aby nebylo možno na ni dosáhnouti a kostelník převezme od zvoníka klíče od zvonice, aby nikdo nepovoláný nemohl ve dny, kdy je zvonění zakázáno, na věž jíti.

Při evangeliu, při mši sv. s asistencí nedrží se svíce. Podstatné části mši sv. oznamují ministranti místo zvoněním mírným zaklapáním.

Po přijímání kněze jest slavné sv. přijímání věřících. Kněze doprovázejí ministranti s 2 hořícími svícemi a je-li asistence, i asistenti.

Po sv. přijímání rozsvítí kostelník svíce na postranním oltáři v — Getsemanské zahradě.

Při posledním evangeliu přinese kostelník k oltáři bílý pluviál a kadidelnici s velem. Při mši sv. s asistencí dvě kadidelnice. Kněz sejde se stupňů, svlékne kasuli a manipul, vezme bílý pluviál, nasype do kadidelnice (případně do dvou) kadidlo, okouří Nejsv. Svátost v zahaleném kalichu, vezme velum a jde pro kalich. Mezitím seřadí se průvod. V čele průvodu nese ministrant kříž a po stranách nesou dva ministranti ho-

řící svíce. Pak jdou dva ministranti, kteří klapačkami dávají znamení. Pak jdou asistenti, kteří kadidelnicemi okouřují Nejsv. Svátost, jdouce po levé straně před knězem. Pak jde kněz, nesoucí kalich se sv. hostiemi pod baldachýnem, který nesou 4 vážení občané.

P o z n á m k a : Jest potřebí upozorniti vždy ministranty, aby šli v průvodě velmi pomalu, neb jinak průvod se trhá. Dále jest nutno se napřed domluvit s těmi, kteří nesou nebesa, aby v čas byli na svých místech, neb jest trapné, když tyto osoby se musí v poslední chvíli shánět. To platí i o průvodech v ostatních dnech.

Průvod se ubírá za zpěvu hymnu „Pange lingua“ ke Getsemanské zahradě, kdež kněz okouřiv Nejsv. Svátost, uloží ji do svatostánku. Celý průvod se pak ubírá zpět k hlavnímu oltáři.

P o z n á m k a : Při zpátečním průvodu kostelník neokouřuje a nosiči nebes nenesou baldachýn nad knězem. Jdou opodál za ním. Neboť okouřování a čest baldachýnu patří Nejsvětější Svátosti a ne knězi.

U hlavního oltáře vyjme kněz ze svatostánku ciborium s malými sv. hostiemi, okouří jej a opět v slavném průvodu, který jest seřazen, jako předešle, jde ke Getsemanské zahradě, kde okouřiv Nejsv. Svátost, uloží ji do svatostánku a po krátké, tiché modlitbě odejde s celým průvodem do sakristie.

P o z n á m k a : U Getsemanské zahrady zůstanou svíce hořeti až přes večerní pobožnost a dva ministranti střídají se v „klečení“, t. j. adorování u oltáře. Nejlépe je, když oblékání se děje na faře; tam se přijdou svléci i ti, kteří byli vystřídáni. Tím předejde se neplechám, které se v tyto dny tropívají v sakristii, kde bývají hoši bez dozoru. Až do skončení obřadů na Velký pátek kleká se před Getsemanskou zahradou na obě kolena, jako když jest Nejsv. Svátost vystavena.

Obnažení oltářů.

Když kněz se vrátil do sakristie, tu kostelník zhasí všechny svíce na hlavním oltáři a i věčnou lampu, Kněz, obléknuv v sakristii fialovou štolu, jde s mi-

nistrantem, nesoucím kropenku s kočičkami a kostelníkem k oltáři a za recitování žalmu 21. snímá s oltáře svícny a plátna a omývá jej svěcenou vodou.

Když obnažil hlavní oltář, jde postupně i k postranním oltářům, kde činí totéž, vyjímaje Getsemanskou zahradu. Oltáře zůstanou obnaženy až do Bílé soboty.

Po odhalení oltářů s kříže hlavního oltáře bílá rouška se odstraní a kříž zahalí se opět rouškou fialovou.

Po skončení obřadu odnesou se na faru všechny nádoby, kde je kněz umyje. Též se tam odnesou nádobky se sv. oleji, které kněz vyčistí a obalí starou štolou a zapečetí, aby je zítra poslal zvláštním poslem k vikariátnímu (na Moravě k děkanskému) úřadu pro nové sv. oleje.

Konají-li se v kostele temné hodinky, upraví se oltář, který zůstane obnažen, jako ve středu. Postup úplně stejný jak uvedeno na str. 50.

Kostel zůstane po celý den otevřen. Mezi dnem si upraví kostelník

Boží hrob.

Boží hrob se upravuje buď na některém jiném postranním oltáři nebo zřizuje se v kostele pro něj zvláštní kaple, to obyčejně ve vchodu nebo pod kůrem. Úprava Božího hrobu děje se dle místních poměrů, ale jest přece nutno se řídit některými předpisy a to:

1. Na oltáři musí být trůn pro Nejsv. Svátost. Nemá tato státi snad na oltářním stole.
2. U Božího hrobu musí býti nejméně 12 svící, které hoří od výstavu na Velký pátek do večera a od výstavu na Bílou sobotu do slavnosti „Vzkříšení“. Čím více světla Boží hrob má, tím pěkněji působí. K tomu účelu možno dáti zezad reflektory. Elektrické žárovky do Božího hrobu k Nejsvětější Svá-

tosti přímo nepatří. Osvětlování různobarevnými lampičkami třeba olejovými nepůsobí pěkně, nýbrž theatrálně.

3. Dekorace Božího hrobu musí býti provedena látkami bílými, nikdy ne černými, to jest zakázáno.
4. Oltářní stůl má býti pokryt třemi bílými plátny. Jest velice hezké, když oltář, kde je to ovšem možno, zahradí se po stranách ve stejné výši látkovými stěnami (bílými); tak vznikne opravdu zvláštní kaple, do níž nevniká denní světlo a kde jen matná zář světél působí dojemným a tklivým rázem.

Květinová výzdoba budiž bohatá, ne ovšem zase nad míru bohatá a budiž provedena jen květinami rostlými, o něž již v době velikonoční nebývá nouze. Velice pěkně se vyjímá, když tělo mrtvého Krista, které bývá vloženo v oltářním stole, jest obklopeno květinami a pokryto průsvitným, jemným závojem. Mohutnost úpravy zvýší i vysoké, zelené květiny, které se rozestaví ve skupinách na podlahu, po stranách oltáře. Není-li květin, může se použít i zelených smrčků, stupňovitě sestavených.

Poznámka: Božímu hrobu budiž věnována největší péče a jest dobře, když se úpravy květinové ujme některý ženský spolek na osadě, neboť pak se tato neprovádí rok co rok šablonovitě, ale každým rokem se hledí, aby úprava byla jiná.

Na podstavce trůnu se rozprostře čistý korporál, který se i rozprostře ve svatostánku v Božím hrobě — nepřenáší-li se Nejsv. Svátost na Velký pátek do Getsemanské zahrady a též na oltář se dá bílá bursa s korporálem.

Stupně oltáře se pokryjí kobercem a na stranu před oltář může se posaviti klekátko.

Na Zelený čtvrtek večer,

bývá u Getsemanské zahrady pobožnost, při níž je kněz oblečen v bílou štolu a pluviál. Kněz nevystavuje Nejsvětější svátost a proto není potřebí kadidla.

Po pobožnosti zhasí kostelník svíce u Getsemanské zahrady. Před zhasnutím rozsvítí ovšem olejovou lampičku, která hoří přes celou noc.

Velký pátek.

Den památky přehořké smrti Pána Ježíše — den zármutku Církve svaté a všeho věřícího lidu.

Příprava:

1. Hlavní oltář. Zůstává obnažený, ničím nepokrytý. Zakázáno černé antipendium. Na oltáři 6 svícňů se svícemi ze surového vosku. Oltářní kříž zakryt fialovou, nebo také, kde je to zvykem, černou rouškou. Na oltářní stůl se postaví do prostřed a opře se o svatostánek větší kříž v podstavci ze kterého se dá lehce vysunouti, zahalený rovněž dle zvyku fialovou nebo černou rouškou, která se dá lehce sejmuti. Na 2. oltářní stupeň, který není pokryt kobercem, se položí tolik polštářů, kolik bude u oltáře kněží. Bude-li asistence, postaví se do presbytáře na epištolní stranu vysoký pultík s misálem.

2. Kredenční stolek.

Na něj se položí tyto předměty:

- a) bílá mapa,
- b) černá bursa s korporálem,
- c) purifikatorium,
- d) konvičky s vínem, vodou a lavabem,
- e) pultík s misálem,
- f) monstrance,
- g) bílý průsvitný závoj pro monstranci.

3. Blíže místa, kde bude uctíván svatý kříž, se připraví fialová látka k rozprostření a fialový polštář.

4. U Getsemanské zahrady, v níž se hned ráno rozsvítí všechny svíce, se připraví baldachýn (nebesa), bílé velum k požehnání, dva přenosné svícny a klapačka.

5. V sakristii se připraví černá kasule, jsou-li asistenti, též manipuly, štoly a černý pluviál.

Svíce na hlavním oltáři se nerozsvěcují.

Obřady.

Kněz se oblékne v sakristii do mešních rouch a jde se dvěma ministranty, oblečenými v černé komže, doprovázen kostelníkem, tiše k oltáři.

1. Tam vrhne se na stupně oltáře a chvíli rozjímá o utrpení Páně. Jakmile povstane, kostelník s jedním ministrantem oltářní mapu (plátno), která po šířce je přeložená na polovici, položí na oltář tak, aby přední polovice oltářního stolu (mensy) zůstala nezakrytá. Potom postaví podstavec s misálem na epištolní stranu.

2. Potom kněz vstane a na straně epištolní čte dvě proroctví.

3. Po proroctví se zpívají na kůru pašije.

4. Po pašijích se kněz modlí modlitby za všechny stavy. Mezi modlitbami rozprostře kostelník na obvyklém místě, buď uprostřed presbytáře, nebo uprostřed lodi, kde bývá uctíván sv. kříž, fialové plátno a na něj položí polštář. Ke konci modliteb jde kostelník k oltáři na epištolní stranu, kde po modlitbách sejme s kněze kasuli, již si nechá u oltáře.

5. **Росѣта св. кříží.** Kněz vezme na oltáři postavený, černým závojem zahalený kříž, odhaluje jej a třikráte zpívá: „Ejhle dřevo kříže, na němž pněla spása světa.“ Potom jde s ním na připravené místo, kdež kříž políbením uctívá. Po uctění kříže, je-li to možno, sejme kostelník roušku s oltářního kříže na hlavním i postranních oltářích.

6. Po pašijích nebo po uctění sv. kříže bývá obyčejně **ká z á n í**. Mezi tím kostelník si připraví:

1. oheň do kadidelnice (při asistenci dvě kadidelnice).
2. Rozsvítí světla v Božím hrobě.
3. Na hlavním oltáři mapa (plátno) se rozprostře po celém oltáři.
4. Asistence, a není-li této, tedy celebrant sám před vchodem k bočnímu oltáři připraví na hlavním oltáři korporále, které rozprostře a bursu dá na evangelní stranu purifikatoř a monstranci. Misál přenesse kostelník s epištolní strany na evangelní.
5. Po skončeném kázání neb ke konci uctívání kříže rozsvítí svíce na hlavním oltáři.

P o z n á m k a : Není-li kázání, tedy vše co výše uvedeno musí býti připraveno do konce pocty sv. kříže. Jest dobře, když na tento den si vezme kostelník někoho na pomoc, s nímž se o funkci rozdělí. Mohou to býti starší ministranti.

7. Po kázání jde kněz k oltáři, kde si oblékne opět kasuli a manipul a jde odtud, doprovázen ministranty a kostelníkem, nesoucím kadidelnici a loďku, ke Getsemanské zahradě, kde otevře svatostánek, kalich se sv. hostiemi okouří, vezme velum, jímž zahalí Nejsv. Svátost. Seřadí se průvod, v jehož čele se nese kříž (nezahalený), po jehož stranách kráčí ministranti se svícemi. Poté jdou ministranti, kteří klapáčkou dávají znamení, potom kostelník

nebo asistenti, kteří okuřují Nejsv. Svátost pod baldachýnem. Průvod se ubírá k hlavnímu oltáři, kde se koná mše darů předposvěcených.

Kněz u hlavního oltáře okouří Nejsv. Svátost v kalichu, dole u oltáře, vystoupí k oltáři, s kalichu sejme velum, pak naleje do kalichu víno a vodu, jako při mši sv. Poté kněz dává do kadidelnice kadidlo, pak nakuřuje Nejsv. Svátost a oltář.

Potom umývá si kněz ruce dole u oltáře na epistolní straně, jde do středu oltáře, tam zpívá „Otče náš“ (Pater noster) s modlitbou „Libera“. Potom zvedá jednou rukou sv. Hostii a tu ministrant dává znamení klapačkou jako při pozdvihování, ale sv. Hostie se nenakuřuje. Následuje modlitba, po které kněz poklekne, vezme sv. Hostii jako k sv. přijímání ve mši sv. a bije se v prsa se slovy „Domine non sum dignus“ a při tom ministrant dává znamení klapačkou. Když kněz sv. Hostii přijal a i víno z kalicha, dá potom sv. Hostii do monstrance, kterou na to zahalí bílým a průsvitným závojem. Poté vyčistí kalich jako při mši sv.

Po ukončení obřadu odloží kasuli a manipul a vezme pluvíál černý, okuřuje opět sv. Hostii v monstranci a seřadí se opět průvod týmž pořádkem jako dříve, kterým se nese Nejsv. Svátost do Božího hrobu.

P o z n á m k a : Jest dobře, když kostelník si již dříve připraví černý pluvíál k oltáři a jest po celou dobu mše předposvěcení, která jest poměrně krátká, s ohněm u oltáře.

V Božím hrobě se vystaví Nejsv. Svátost a po tiché modlitbě se odejde do sakristie. Kostelník ihned zhasí svíce na hlavním oltáři, sejme s oltáře mapu a zhasí svíce v Getsemanské zahradě.

U Božího hrobu se střídají po celý den v adoraci dva ministranti. Viz upozornění na str. 53.

Jde-li se kolem Božího hrobu, klekáme na obě kolena a ukloníme se a jdeme-li kolem Getsemanské zahrady a hlavního oltáře, klekáme na jedno koleno.

Konají-li se odpoledne temné hodinky, upraví se oltář jako na Zelený čtvrtek. Postup hodiněk úplně stejný, jak uvedeno na str. 50.

Odpoledne se konává křížová cesta a večer závěrečná pobožnost v Božím hrobě, při níž kněz ukládá Nejsv. Svátost buď do svatostánku v Božím hrobě, nebo ji odnáší v průvodu do Getsemanské zahrady, kde nutno dříve rozsvítiti svíce. Nutno též připravití oheň!

Po skončení pobožnosti zhasí se svíce a u Božího hrobu hoří lampička.

Někde je zvykem, že Nejsv. Svátost bývá vystavena v Božím hrobě celou noc. Věřící chodí celou noc a adorují. Je proto také dobré zajistit si starší ministranty, aby klečeli u Božího hrobu i v noci. Mladší by tam snadno usnuli. Někde místo ministrantů bývají v noci u Božího hrobu Orli v krojích se šavlemi. Je-li tedy i noční výstav Nejsv. Svátosti v Božím hrobě, pak odpadá uschovávání Nejsv. Svátosti na Velký pátek večer, a na bílou sobotu ráno zase vystavování.

B í l á s o b o t a .

Slavný svatvečer Božího hodu velikonočního.

Příprava:

1. Hlavní oltář pokryje se třemi plátny a postaví se na něj 6—12 svícňů se svícemi. Na evangelní stranu k oltáři postaví se vysoký svícen s velikonoční svící — paškál. Na epištolní stranu oltáře se postaví pultík s misálem. Na oltářní stupně se připraví zvonky. Do presbytáře na evang. stranu se postaví vysoký pultík s misálem. Nalije se věčná lampa a ostatní lampy po kostele, ale nerozsvítí se.

2. Kredenční stolek.

Tam se připraví fialová kasule s manipulem a 2 přenosné svícny se svícemi.

3. Křtitelnice.

Stará voda se vyleje do sakraria, mísa se vymyje a naplní čistou vodou bez všelike přísady. Ne-li u křtitelnice oltáře, tedy se postaví blíže ní stolek, pokrytý bílým plátnem a na něj se postaví skříňka se sv. oleji, dvě lavaba, na táčku vata a lžičky na sv. oleje. Stojí-li u křtitelnice oltář, položí se jmenované věci na něj.

4. U hlavního vchodu v kostele se připraví bílá dalmatika a štola.

5. Venku u kostela na příhodném místě se připraví hranička dříví.

6. V sakristii:

fialová štola, fialový pluviál, triangl (trojramenná svíce), na táčku zbylé staré sv. oleje, lucerna se svící nehořící, tácek, na němž jsou položena kadidlová zrna, prázdná kadidelnice, kropenka se svěcenou vodou, křesadlo a kříž k průvodům. (Je-li asistence, připraví se humerál, alby a pro diákona fialová štola.)

7. Boží hrob.

Rozsvítí se svíce a lampy.

Nejdříve kněz

vystavuje Nejsv. Svátost v Božím hrobě.

1. Je-li uložena Nejsv. Svátost ve svatostánku Božího hrobu, tu kněz, oděn superpelicí (rochetou) a bílou štolou, vyjme ji ze svatostánku, okouří ji (oheň rozdělati ve druhé kadidelnici!) a vystaví ji na trůn.

2. Byla-li Nejsv. Svátost přes noc uložena v Getsemanské zahradě, tedy nese ji, za okouřování kostelníkem, před nímž krácejí dva ministranti s rozžatými svícemi odtud k Božímu hrobu, kde ji okouří a vystaví.

U Božího hrobu střídají se ministranti v adoraci, jako den předtím.

Obřady.

Kněz v sakristii oblékne humerál, albu, fialovou štolu a pluviál. Je-li asistence, obléknou asistenti humerál a albu, diákon fialovou štolu. V sakristii seřadí se průvod, v jehož čele nese ministrant kříž, za ním jiní ministranti triangl, tácek se zrny, tácek se sv. oleji, lucernu a misál. Pak jde kněz a kostelník s prázdnou kadidelnicí a křesadlem. Průvod jde před kostel k místu, kde bude

1. svěcení ohně.

U hranice se postaví ministrant nesoucí kříž proti knězi, ministrant nesoucí zrna ke knězi na pravou stranu.

Kněz položí na hranici loňské sv. oleje a kostelník vykřeše z křesadla jiskry, jež zapálí oheň.

Potom se modlí kněz nad ohněm tři modlitby a zvláštní modlitbou žehná kadidlová zrna. Když se domodlil, vezme kostelník z ohně několik žhoucích oharků a dá je do kadidelnice. Kněz nasype do kadidelnice kadidlo, pokropí oheň svěcenou vodou a okouří jej.

Potom kostelník rozsvítí od ohně svíci, která jest v lucerně a dá ji opět do lucerny. (Pozor, aby nezhasla!)

Sečká se, až oheň úplně dohoří a potom se ulije vodou.

Kněz odloží fialový pluviál a oblékne bílý manipul se štolou a je-li po ruce i bílou dalmatiku a pak nasype do kadidelnice kadidlo. Je-li asistence, tu světitel (celebrant) si ponechá fialový pluviál a bílou dalmatiku se štolou a manipulem obleče jáhen. Pak

kněz (jáhen) vezme do ruky triangu, seřadí se průvod a jde do kostela. V kostele se zastaví nejprve pod kůrem. Kněz rozsvítí od svíčky v lucerně jednu svíci triangu a zpívá „Lumen Christi“ a ostatní odpovídají „Deo gratias“ a celý průvod pokleká. Potom průvod jde dál, do středu kostela, kde se zastaví. Kněz rozsvítí druhé rameno svíce a za téhož zpěvu opět celý průvod pokleká. Totéž se opakuje před hlavním oltářem, kde se rozsvítí třetí rameno svíce a průvod vejde do presbytáře.

2. Svěcení velikonoční svíce.

Velikonoční svíce je ve stojanu při evangelní straně. Kněz (diákon) pomodliv se modlitbu před chvalozpěvem Exsultet, stoupne si k pulpitu stojícímu na evangelní straně oltáře a okouří knihu. Po pravé straně stojí ministrant s křížem a pak kostelník s kadidelnicí. Po levé straně stojí ministrant s trianglem a vedle něho ministrant s kadidlovými zrny pro paškál.

Kněz okouří knihu a zpívá překrásný chvalozpěv „Exsultet“, který vyjadřuje radost nad zmrtvýchvstáním Páně.

Kněz několikrát ve zpěvu ustane. V první přestávce zasazuje do velikonoční svíce pět kadidlových zrn, která značí pět sv. ran Kristových. V druhé přestávce rozsvítí paškál od triangu a ve třetí rozsvěcuje kostelník tenkou svíčkou rozsvícenou od paškálu, věčnou lampu. Od věčné lampy rozsvítí kostelník ostatní lampy (ne svíce) v kostele.

P o z n á m k a : Věčná lampa, která naznačuje Světlo světa — Krista, byla rozžehnutá — novým posvěceným ohněm. Věčná lampa nemá po celý rok zhasnouti a když jest ji potřebí dolítí olejem a vyměnit knůtek, tedy jen od ní se má rozsvítit svíce po dobu výměny a od této svíce opět se lampa rozsvítí, a tak neustále — po celý rok — hoří v lampě posvěcený olej. Žel, tento starý zvyk — dobou válečnou, kdy se svítilo petrolejem neb špatným olejem, upadl

ve většině kostelích v zapomenutí, a dnes málokterý kostelník se může pochlubit tím, že mu ve věčné lampě hoří stále oheň, který byl zažehnut na Bílou sobotu. — Od věčné lampy se mají též vždy rozsvěcovati posvěceným ohněm svíce na hlavním oltáři.

Když kněz dozpíval „Exsultet“, svlékne se sebe u oltáře dalmatiku a oblékne si opět fialovou štolu, manipul a kasuli. Je-li asistence, tedy celebrující kněz svlékne fialový pluviál a oblékne si fialovou kasuli a manipul. Jáhen se převlékne u oltáře a vezme si manipul a fialovou štolu — případně planetu. Triangl se postaví na svícen na straně epištolní a s kadidelnicí se odejde do sakristie.

Počíná

3. svěcení křestní vody.

A) Nejříve se čte 12 proroctví.

P o z n á m k a : Mezi proroctvím si připraví kostelník v sakristii bílou (novější) kasuli pro mši svatou, k oltáři dá konvičky s vínem a vodou a lavabo. Je-li asistence, bílé dalmatiky. Ke křtitelnici postaví prázdnou krompenku s kropáčem a džbánek na odebírání vody.

Po posledním proroctví odloží kněz za pomoci kostelníka manipul a kasuli a vezme na sebe fialový pluviál. Modlí se ještě jednu modlitbu a pak jde průvod ke křtitelnici.

V čele se nese kříž, po jehož stranách se nesou rozžaté svíce. Potom před kněžími nese ministrant paškál.

B) Vlastní svěcení křestní vody.

Kněz zpívá překrásný chvalozpěv, mezi nímž rozděljuje vodu v podobě kříže, dotýká se plochou rukou vody, vylévá vodu na čtyři strany světové, dýchá v podobě kříže na vodu, třikráte ponořuje paškál do vody.

P o z n á m k a : Mezi svěcením vody může se hlavní oltář ozdobit květinami, bílé antependium, natáhnuté koberce. Vždy se však připraví na druhý stupeň tolik polštářů, kolik je kněží. Svíce se ještě nerozsvítí.

Když kněz dozpíval chvalozpěv, tu kostelník nabere ze křtitelnice vody do kropenky a kněz kropí touto vodou lid. Část vody se odleje a uschová ke kropení lidu příštího dne. Též se nabere voda do džbánu, z něhož se nalije do kroupenek u dveří chrámových.

Potom lije kněz do křestní vody olej křtěnců, po něm křížmo a pak smíšeninu obou.

Tím jest svěcení křestní vody skončeno. Kostelník uzavře křtitelnicí a průvod jde k hlavnímu oltáři, kde se nasadí opět paškál na svícen.

(Je-li křest, uděluje se před litaniemi, které následují.)

Na kůru zpívají

4. litanie ke všem svatým.

Kněz padne u oltáře na tvář a v modlitbě setrvá až do prosby („Peccatores“). Kde není sbor zpěváků, litanie recituje kněz a varhaník je opakuje, v tom případě kněz u oltáře, u kterého odloží pluviál, jen klečí a to až do konce litaní ke slovům Kyrie eleison. Ministranti klečí. Potom všichni odejdou do sakristie, kdež se kněz převlékne do bílé kasule — je-li asistence, do bílých dalmatik. Na oltáři se rozsvítí 6 svící. Jde se bez zvonění k oltáři, kde se slouží

5. zpívaná mše sv.

Při Gloria se zvoní všemi zvony ve věži i v kostele, jako na Zelený čtvrtek a je-li možno, sejme se fialové plátno u oltářního obrazu. Není-li to možné, tedy se tak učiní až po mši sv. Je-li asistence, okuřuje se oltář mezi mší sv. jak uvedeno na str. 25. Při evangeliu, při mši sv. s asistencí nadržují ministranti svíce. Po přijímání kněze konají se nešpory. Je-li asistence, jde kostelník s ohněm k oltáři, neboť při

chvalozpěvu „Magnificat“ kněz okuřuje oltář. (Při mši sv. bez asistence se při „Magnificat“ oltář nena-
kuřuje.)

Po mši sv. není modlení ani požehnání, hned po posledním evangeliu se odejde do sakristie.

V sakristii odloží kněz manipul a kasuli a jde, doprovázen kostelníkem, nesoucím kadidelnici, ložku a velum a dvěma ministranty s hořícími svícemi ke Getsemanské zahradě, kde ze svatostánku vyjme Nejsv. Svátost v ciboriu, okouří ji a přenese ji za okouřování kostelníkem na hlavní oltář.

V poledne se zvoní velkým zvonem.

Mezi dnem si kostelník upraví kostel na slavnost Vzkříšení a na slavný Hod Boží velikonoční.

a) Hlavní oltář vyzdobí co nejskvěleji. Oltářní stůl pohlédne čistými plátny, zavěsí nejlepší bílé antependium, na svícny nasadí nové, velké svíce. Oltář ozdobí květinami, které mu zbyly v Getsemanské zahradě, ostatní doplní po slavnosti „Vzkříšení“ z Božího hrobu. Na oltářní stupně se natáhne nejlepší koberec. Od oltáře se odstraní triangl.

b) Postranní oltáře se též pohlédnou čistými plátny, zavěsí se bílá antependia, nasadí se nové svíce, a je-li možno, ozdobí se také květinami.

c) Na lustr, svítí-li se svícemi a na nástěnné svícny dáti nové svíce.

d) U Božího hrobu připravit baldachýn a zvonky.

e) Na žerdě zavěsiti korouhve.

f) V sakristii připraví se soška „Vzkříšení“, nejlepší bílý pluviál a bude-li asistence, též bílé dalmatiky (pro diakona bílá štola).

Slavnost Vzkříšení Páně.

Před slavností se rozsvítí všechna světla v kostele. V sakristii se připraví oheň do kadidelnice. (Bude-li asistence, tedy dva ohně.) Ministranti se připraví ke korouhvím a ostatní si rozdělí funkce takto: Jeden vezme paškál, druhý sošku „Vzkříšení“, třetí kříž, dva hořící svíce na přenosných svícnech neb v lucernách, další loďku s kadidlem a dva budou v průvodu zvoniti malými zvonky.

Když se kněz oblékne, jdou všichni s kostelníkem, který nese oheň a velum, k Božímu hrobu, kde kněz po žalmu a modlitbě sejme Nejsv. Svátost s trůnu, okouří ji, sejme roušku a zazpívá: „Vstalť jest této chvíle ctný Vykupitel“. Po zapění ihned ministranti počnou zvoniti a průvod vychází ven.

Když kněz šel k Božímu hrobu, vyšli již ven hoši s korouhvemi a venku se seřadil průvod. V jeho čele se nese kříž a bílé (fialové) korouhve, za nimi školní děti, pak mládež, spolky, hudba, zpěváci, hoši s druhými korouhvemi, ministrant, nesoucí sošku „Vzkříšení“, ministrant, nesoucí paškál, ministranti se svícemi (lucernami), ministranti se zvonky, ministrant s loďkou, ze které po cestě občas nasypává do kadidelnice kadidlo, kněží nebo kostelník okouřující Nejsv. Svátost, kněz s Nejsv. Svátostí pod baldachýnem a ostatní věřící. Při průvodu se zvoní všemi zvony. Průvod prochází určenými místy a vrací se zpět do kostela k hlavnímu oltáři, kdež kněz okouřiv Nejsv. Svátost, modlí se modlitbu, po níž se zpívá „Regina coeli“ k Panně Marii s modlitbou, při níž všichni stojí. Potom jest „Te Deum“ a slavnost se ukončí požehnáním Nejsv. Svátostí.

Soška „Vzkříšení“ se postaví na evangelní stranu oltáře.

Pro církevní provincii moravskou je předepsán obřad takto: Po příchodu do Božího hrobu nejprve dá se kadidlo a pak kněz nakouří SSmum. Na to všichni povstanou, když kněz zazpívá Regina coeli, po jejím

pak zpěvu následuje modlitba. Po té opět dává kadidlo do kadidelnice, nakouří SSmum, vezme velum a jde k mense, odstraní z monstrance velum, vezme monstranci, obrátí se k lidu a zazpívá příslušný versus. Následuje průvod a po návratu do kostela k hlavnímu oltáři postaví se monstrance na oltář, nasype se kadidlo a SSmum se nakouří. Na to intonuje kněz Te Deum, po jehož zpěvu je modlitba a pak následuje sv. požehnání. Po té někde se přenáší ciborium.

Svátky velikonoční s dobou povelikonoční.

Hod Boží velikonoční.

Nejsvětější svátek celého církevního roku.

Liturgická barva bílá.

Připraviti nejlepší bílou kasuli. Velká mše sv. jest zpívaná, nebo slavná (viz str. 25). Před zpívanou mší sv. zpívá kněz až do Božího hodů svatodušního „Vidi aquam“ a kropí svěcenou vodou lid.

Velikonoční svíce (paškál) se rozsvěcuje pouze v době velikonoční (až do svátku Nanebevstoupení Páně) při mši sv. (i při nešporách) na Boží hod, v pondělí, úterý a sobotu v oktávu velikonočním, pak o všech nedělích a svátcích a kde je zvykem i v jiné dny této doby. Jen při mši sv. v barvě fialové a černé a pak při odpoledním sv. požehnání paškál se rozsvěcovati nesmí.

Žehnání pokrmů, masa a vajec.

Pokrmů se položí na stole u oltáře, po službách Božích kněz odloží manipul a ornát a posvětit pokrmů.

Při odpolední pobožnosti nejlepší bílý pluviál a rozsvítiti všechny svíčky na hlavním oltáři.

Pondělí velikonoční.

Nezasvěcený svátek, ale v kostele se slaví jako svátek zasvěcený.

Liturgická barva bílá.

Úterý velikonoční a dny v oktávě Božího ho du velikonočního. Oltář zůstane ozdobený do neděle provodní. Liturgická barva bílá. Po celý týden jsou zakázány mše sv. za snoubence a smuteční mše sv., vyjímaje zádušní mši sv. po pohřbu. Toto ustanovení platí též o oktávě po ho du Božím svatodušním, po Zjevení Páně a Božího Těla. Každý den zvláštní evangelium; proto připravít knihu perikop.

Poznámka: V úterý po velikonocích se uklidí Boží hrob a jest dobře všechna plátna a roucha, kterých jest potřebí v čase svatopostním složit do zvláštní krabice, aby byla pohromadě.

Neděle bílá čili provodní.

Oktává (osmý den) po Božím ho du velikonočním. Liturgická barva bílá.

Ostatní neděle po velikonocích.

(II.—V. po Velikonocích.)

Liturgická barva bílá, ovšem nepřipadneli na ně větší svátek, jako sv. Vojtěcha (jen v Čechách), sv. Marka, sv. Filipa a Jakuba, Nalezení sv. Kříže a sv. Jana Nepomuckého, kdy jest barva červená.

Křížové dny a svátek sv. Marka.

Pondělí, úterý a středa po V. neděli po Velikonocích slují Křížové či prosebné dny. V těchto dnech je jedna mše sv. v barvě fialové, zpívají-li se při prů-

vodu dle předpisu litanie (jinak je mše sv. v barvě denní), po níž vychází průvod do polí. V průvodě se nesou fialové korouhve a kříž. Kněz jest oděn superpelicí, (rochetou), fialovou štolou a pluviálem. Ministrant někde nese kroupenku. Někde též nosí sošku „Vzkříšení“ a paškál. Průvod za zpěvu litaní ke všem svatým zastavuje se u čtyř zastavení, kdež se konají modlitby za zachování úrody zemské. Potom se vrátí do kostela, kde se dokončí litanie a bývá sv. požehnání. Při odchodu i příchodu se zvoní.

Tato mše sv. i průvod se koná i na svátek sv. Marka, 25. dubna.

Koná-li se průvod pro nepohodu neb malou účast v kostele, jsou zastavení u 4 oltářů, na nichž se rozsvítí svíce. Nenesou se korouhve.

Májová pobožnost.

Po celý měsíc květen se koná buď každý den nebo alespoň v neděli a svátky pobožnost ke cti Panny Marie.

K této pobožnosti jest po celý měsíc oltář ozdoben — a to buď hlavní, je-li kostel zasvěcený Panně Marii, nebo boční mariánský.

Oltář se ozdobí hojně květinami a světly. Obyčejně se o výzdobu oltáře v máji starají ženské spolky neb některé zbožné ženy na osadě.

Před pobožností bývá kázání a po něm litanie k Panně Marii a sv. požehnání. Po požehnání se zpívá Píseň k Panně Marii.

Svátek sv. Jana Nep. 16. května

jest svátek církevně nezasvěcený, ale v mnohých kostelích v Čechách se světí jako svátek zasvěcený.

Liturgická barva červená.

Na oltář se zavěsí červené antependium a na pultík červený přehoz.

Kde není možno na osadách světiti sv. Jana Nep. 16. května, tu jest v Čechách dovoleno přenéstí vnější oslavu svátku na neděli příští a proto, nepřipadne-li na tuto neděli Boží hod svatodušní neb svátek Největější Trojice, jest tuto neděli v Čechách dovoleno sloužiti zpívanou mši sv. ke cti sv. Jana Nepomuckého v barvě červené.

V mnohých a snad ve všech osadách Čech se koná po celý týden na večer pobožnost u oltáře neb sochy sv. Jana Nep. v kostele neb venku. K pobožnosti, která počíná 15. května, ozdobuje se socha neb oltář květinami, hlavně šeríkem (bezem), osvětluje se lampičkami a světly. Kolem oltáře se staví břízky. Kde jen trochu možno, nechť se tato krásná pobožnost zachová — a tak stále, po příkladu předků jest uctíván veliký světec a český patron sv. Jan.

Svátek Nanebevstoupení Páně

slaví se vždy ve čtvrtek po V. neděli po velikonocích, t. j. čtyřicátý den po Vzkříšení Páně.

Jeden z největších svátků Páně.

Liturgická barva bílá.

Připraví se nejlepší bílá kasule.

Při zpívané mši sv. po evangeliu jde kostelník k oltáři, zhasí paškál. Po mši sv. odnese s oltáře sošku „Vzkříšení“ i svícen s paškálem.

Od svátku Nanebevstoupení Páně do Božího hodu svatodušního koná se po mši sv. pobožnost k Duchu sv. K oltáři se připraví příslušné modlitby.

Neděle v oktávu Nanebevstoupení Páně.

VI. po velikonocích.

Liturgická barva bílá — nepřipadne-li na ni ovšem svátek Nalezení sv. Kříže neb sv. Jana Nepomuckého.

Doba svatodušní.

Sobota před Božím hodem svatodušním.

Ráno před mší sv. se světí křestní voda, tím způsobem, jako na Bílou sobotu.

Příprava: Ku křtitelnici se připraví mimo ostatní, jak uvedeno na str. 61 paškál. Svěcení jako na Bílou sobotu. Viz str. 64. Po svěcení jest mše sv. v barvě červené.

Příprava na Boží hod svatodušní.

Oltář se ozdobí květinami. Na svícny se nasadí nové svíce, zavěsí se červené antependium a na pultík se dá červený přehoz. Natáhne se nový koberec. Bude-li při slavné mši sv. asistence, tedy se připraví kredenční stolek a sedadla.

Hod Boží svatodušní.

Liturgická barva červená.

Nejlepší červená kasule a červený pluvíál na Vidi aquam. Je-li asistence, připraví se i červené dalmatiky.

Při zpívané mši sv. i při odpolední pobožnosti se rozsvítí všechny svíce.

Pondělí svatodušní a týden po něm.

Liturgická barva červená, ať připadne kterýkoliv svátek.

Svátek Nejsv. Trojice (I. neděle po sv. Duchu).

Liturgická barva bílá. Oltáře se zvláště neozdobují.

Slavnost Božího Těla.

Příprava: Oltář se vyzdobí co nejskvostněji květinami. Kolem oltáře i po celém kostele se roze-
staví břízky. Zavěsí se nejlepší bílé antependium a
na pultík se dá bílý přehoz. Též boční oltáře se
ozdobí pro případ, kdyby průvod pro nepříznivé
počasí nemohl být konán venku.

K hlavnímu oltáři se připraví baldachýn.

V sakristii:

Mapy, antependium a svícny se svíčkami (nej-
méně 6 svícňů pro každý oltář) pro čtyři oltáře ven-
ku stojící. Bílá, nejlepší kasule, kalich se dvěma hos-
tiemi na pateně (připraví kněz), bílý pluviál, velum
(bude-li asistence bílé dalmatiky) a monstrance,
ozdobená věncem ze zeleně a bílých květů.

Je-li asistence, postaví se monstrance na křesťanský
stolek, není-li asistence, přinese ji v pouzdře kostel-
ník při zpívané mši sv. po přijímání kněze na oltář.

V každém případě, i slouží-li mši sv. jeden kněz,
oltář se okouřuje jako při slavné mši sv. (viz str. 26).

Koná-li se průvod s asistencí, připraví se dvě ka-
didelnice.

Při posledním evangeliu po zpívané mši sv. jde
kostelník k oltáři, nesa bílý pluviál, velum a kadi-
delnici.

Kněz svlékne manipul a kasuli, oblékne bílý pluviál
a okouří Nejsv. Svátost.

Seřadí se průvod v témž pořádku jako o „Vzkří-
šení“ (viz str. 67), který za hlaholu všech zvonů jde
ke čtyřem oltářům.

U každého oltáře kněz odloží velum, okouřuje Nej-
světější Svátost za zpěvu písně. Potom zpívá evange-
lium (je-li asistence, zpívá je jáhen) a okouřuje před
zpěvem knihu a po zpěvu celebranta (jako při slavné
mši sv.), modlí se modlitbu k Nejsv. Svátosti a za
úrodu zemskou a okouřiv Nejsv. Svátost, udílí sv.
požehnání a průvod jde k dalšímu oltáři.

P o z n á m k a : K průvodu nechť má kostelník dobře udělaný oheň v kadidelnici a v kornoutě trochu uhlí, aby neuhasl a dostatečnou zásobu kadidla v loďce.

U čtvrtého oltáře se po požehnání zazpívá „Te Deum“ a průvod se vrátí do kostela, kdež slavnost se ukončí sv. požehnáním.

V o k t á v ě B o ž í h o T ě l a

slouží se někde každý den mše sv. před vystavenou Nejsv. Svátostí. (Viz str. 24.)

Neděle po Božím Těle (II. po sv. Duchu).

Liturgická barva bílá.

Někde se konává průvod Božítělový až tuto neděli. Příprava a pořádek je týž, jako o Božím Těle.

Slavnost Božského Srdce Páně.

(Pátek po II. neděli po sv. Duchu.)

Svátek sice nezasvěcený, ale v kostele, třeba v pořádku všedního dne, světí se jako svátek zasvěcený.

Oltář ozdobiti květinami. Při farní mši sv. rozsvítiti alespoň 6 svící. Po mši sv. se vystaví Nejsv. Svátost v monstranci a kněz se modlí modlitbu a pak litanie k Božskému Srdci Páně.

Liturgická barva bílá.

Neděle III. po sv. Duchu (v oktávě Božího Srdce Páně).

Liturgická barva bílá, nepřipadne-li větší svátek, pro který je barva svátku.

Ostatní neděle po sv. Duchu.

Liturgická barva zelená. Připadne-li ovšem na některou z těchto nedělí nějaký větší svátek, tu jest barva toho svátku.

Svátek sv. apoštolů Petra a Pavla.
(29. června).

Příprava oltáře jako na Boží hod svatodušní. Viz str. 72. Liturgická barva červená.

Svátek sv. Cyrilla a Methoděje.

Svátek na Moravě zasvěcený, v Čechách sice svátek nezasvěcený, ale v kostelích se slaví jako zasvěcený.

Liturgická barva bílá.

Svátek Nanebevzetí Panny Marie.
(15. srpna).

Oltář ozdobí se květinami. Bílé antependium.

Liturgická barva bílá.

Světi-li se byliny, tu připraví se pro kněze superpelice (rocheta) a fialová štolá.

Svátek Narození Panny Marie.
(8. září).

Liturgická barva bílá.

Při svěcení obilí k setí oblékne se kněz v superpeli (rochetu) a fialovou štolu.

Svátek sv. Václava.
(28. září).

Výzdoba oltáře jako na Boží hod svatodušní.
Liturgická barva červená.

Měsíc říjen.

V říjnu se koná v kostelích, dle nařízení papeže Lva XIII. pobožnost růžencová. Pobožnost tato, sestávající z modlitby sv. růžence, litanií loretánských a modlitby k sv. Josefu, koná se ve větších kostelích

při odpolední pobožnosti každý den a v mešních kostelích ve všední dny, kdy mezi mši sv. se věřící hlasitě modlí sv. růženec a kněz po mši sv. litanie loretánské a příslušné modlitby. V neděli se koná při odpolední pobožnosti, před vystavenou Nejsv. Svátostí v monstranci.

Svátek Pána našeho — Ježíše Krista — Krále

(slaví se poslední neděli v říjnu).

jest nový, veliký svátek, ustanovený Sv. Otcem Piem XI.

Oltář se vyzdobí co nejskvostněji květinami a bílým antipendiem.

Liturgická barva bílá.

Po mši sv. se kněz modlí před Nejsv. Svátostí v monstranci k Božskému Srdci Páně zásvětnou modlitbu sv. Otce Lva XIII., upravenou Piem XI. a litanie.

Výročí prohlášení čsl. republiky.

(28. října, svátek sv. Šimona a Judy.)

V tento den se slouží děkovné služby Boží.

Liturgická barva, nepřipadne-li neděle, je červená.

Po zpívané (slavné) mši sv. bývá „Te Deum“ (viz str. 30).

Svátek Všechných svatých.

(1. listopadu.)

Bílé antipendium a přehoz na pultík.

Liturgická barva bílá.

Odpoledne bývají po sv. požehnání hodinky za zemřelé v barvě černé.

Památka všech věrně zemřelých.

(2. listopadu.)

Příprava: S oltáře se odstraní květiny a relikviáře. Na svícny se nasadí svíce ze surového vosku, nesmí se však ozdobiti odznaky smrti.

Poznámka: Na oltář, kde jest Nejsvětější Svátost, nesmí se zavěsiti černé antependium. Nejlépe nedati žádné, anebo jen fialové.

Kde bývá zvykem, postaví se v lodi chrámové katafalk.

Na máry neb na podstavec se postaví kostra rakve, která bývá v depositáři kostela neb na faře uschována. Pokryje se černým příkrovem a po stranách se rozestaví 6 svícňů se svícemi ze surového vosku.

Na hlavní oltář i na boční oltáře, kde se budou sloužiti mše sv., se postaví sklenička s vodou, pokrytá pallou.

Liturgická barva černá.

Každý kněz má právo sloužiti 3 mše sv. Před zpívanou mší sv. bývá kázání. Je-li více kněží, jest zpívané requiem s asistencí, připraví se tedy černé dalmatiky a oltář při obětování a sv. hostie při pozdvihování se okurkuje. (Viz str 28.)

Po mši sv. odebere se kněz oděn černým pluviálem s ministranty, z nichž jeden nese kříž, jiný kropenku se svěcenou vodou a s kostelníkem, nesoucím kadidelnici s ložkou ke katafalku. Ministrant s křížem se postaví ke katafalku dolů a obrátí kříž i sebe směrem k oltáři. Po zpěvu „Libera“ kněz nasype kadidlo do kadidelnice, pokropí katafalk svěcenou vodou a okouří jej a potom se modlí modlitby za zemřelé.

Po modlitbách koná se obyčejně průvod na hřbitov (nekoná-li se v předvečer o svátku Všech svatých).

Po modlitbách se někde vykropují hroby, proto jest nutno vzítí kropenku se svěcenou vodou a kropáč.

•
Slavnost patrona chrámu Páně.
(Pouť chrámová.)

Svátek patrona, jemuž jest kostel zasvěcen, jest velkým svátkem, který se slaví v té osadě s oktávou. Na mnohých místech slaví se pouť, jak se obyčejně slavnosti říká, v ten den, kdy skutečně svátek patrona chrámu připadá (die cadente).

Oltář se ozdobí co nejskvostněji, antependium té nejlepší barvy, které jest na svátek světce předepsáno. Jelikož o pouti jest slavná mše sv. s asistencí připraví se kredenční stolek, na nějž se postaví dva svícny se svícemi a na epištolní stranu oltáře se dají sedadla.

V sakristii se připraví nejlepší kasule příslušné barvy, dalmatiky a pluviál.

Při slavné mši sv. se rozsvítí všechny svíce na hlavním oltáři a oltář se okuřuje (viz str. 27).

Rovněž odpolední pobožnost se koná slavným způsobem.

Ve většině kostelích se však poutní slavnost přenáší na příští neděli.

V tomto případě se ozdobí alespoň trochu již oltář na vlastní svátek světce (všední den). Před tímto dnem se před večerním klekáním slavně vyzvání a i na svátek samý se zvoní klekání velkým zvonem. Při mši sv. se rozsvítí více svící, i když není zpívána.

Zvláštní poutní slavnost se koná příští neděli, na kterou se připraví oltář tak, jak uvedeno výše. V tuto neděli se slouží všechny mše sv. v barvě, která

jest na tuto neděli v direktáři předepsána, jediné slavná mše sv. se slouží v barvě, která jest předepsána na svátek patrona mimo neděle adventní, devítníkové, postní, 1. po Velikonocích (Bílá, čili Provodní) a svátky I. třídy.

P o z n á m k a : Jelikož svátek patrona chrámu se světi s oktávou, tu i v týdně po svátku světce se mnohdy užívá u oltáře jiné barvy, než jest předepsána. Proto jest nejlépe, když kostelník před svátkem patrona přinese direktář duchovnímu správci, který jej upraví a změny vyznačí.

Oltář zůstane ozdobený po celý týden.

Slavnost Posvěcení chrámu Páně.

Tato velká slavnost má se dle předpisů církevních, je-li známo datum posvěcení kostela slaviti v tento den, ale obyčejně zevnější slavnost se přenáší na příští neděli. Jest to svátek s oktávou.

Liturgická barva bílá.

Pokud se týče výzdoby a příprav, platí zde vše, jako o slavnosti poutní s tím, že nasadí se na dvanacti svícnech, které jsou nad kříži na stěnách kostela, svíce, které hoří v den slavnosti po celý den.

Liturgicky slavnost posvěcení chrámu Páně koná se jen v kostelích konsekrovaných, pro kterou v některých diecesích bývá určen jistý den, na př. v arcidiecesi olomoucké, je to den 23. října, v brněnské den 11. října.

V den po slavnosti posvěcení chrámu jest obyčejně zpíváné Requiem za osadníky a po něm průvod na hřbitov, jako o dušičkách (viz str. 77).

Generální visitace

bývá obyčejně spojena s udílením svátosti sv. bířmování. Zde se jen stručně zmíníme o přípravách k této slavnosti, neb podrobnější instrukce dá jistě ko-

stelníku duchovní správce, který jistě při této slavnosti převezme hlavní dozor k přípravám a bude kostelníkovi rádcem.

Přípravy :

1. Na evangelní straně oltáře připraví se v presbytáři trůn pro biskupa. Na třech stupních pokrytých kobercem stojí křeslo, nad nímž jest baldachýn.

2. Na epištolní straně v presbytáři se připraví kredenční stůlek, bíle pokrytý. Na stůlek se dá:

- a) kalich ke mši sv. knězem přistrojený (t. j. kalich s purifikatoriem, patena s hostií, palla, bursa s korporálem a velum),
- b) skleněné konvičky naplněné vínem a vodou,
- c) šest neškrobených ručníků (lavabo),
- d) pultík s misálem, v němž jest vyhledán mešní formulář,
- f) čistá tabulka s modlitbou po mši sv.,
- g) bílá štola,
- h) velum k požehnání.

3. Oltář se ozdobí květinami a novými svícemi. (Při biskupské visitaci má hořeti na oltáři 7 svící, z nichž 1 uprostřed oltáře.) Zavěsí se antependium dle barvy dne a s oltáře se odstraní mešní tabulky. Na evangelní straně oltáře se položí pro biskupa mešní roucho a to kasuli, štolu, manipul a cingulum. Albu a humerál mívá někdy biskup vlastní.

4. Před oltářem se připraví klekátka červeně potažená.

5. V sakristii na tácek se připraví dostatečné množství vaty, kůrky chleba, citron, šest i více purifikatorií a baldachýn.

6. U dveří kostela se připraví polštář, kroupka s kropáčem a kadidelnice s ložkou.

Při příjezdu biskupa, jakož i při jeho odjezdu, nebo kdykoliv se běře ve slavném průvodu z fary do kostela neb naopak a jakož i předvečer dne generální visitace se vyzvání všemi zvony.

P o z n á m k a : Kostelník se o této slavnosti řídí přesně ustanoveními duchovního správce a bez jeho vědomí nic nedělej, a naopak zase, každý jeho rozkaz vyplň přesně a ihned. Každá slavnost přesně provedená jest nejen radostí Pánu Bohu — ale i radostí kněze — a též i kostelníka.

Visitace vikariátní (děkanská)

prováděna jest obyčejně každým rokem biskupským vikářem, na Moravě děkanem, který vlastně při ní zastupuje biskupa.

Při příjezdu vikáře (děkana) se zvoní všemi zvony. Na mnohých místech se to již neděje, ke škodě věci samé a i když mnohý vikář (děkan) si to snad ze skromnosti nepřeje, má býti tento zvyk uchován.

Po příjezdu vikáře (děkana) bývá mše sv., kterou obyčejně sám slouží. Nemůže-li ji sloužiti sám, slouží ji farář pro vikáře se připraví na epištolní straně křeslo, před něj se postaví klekátko. Po mši sv. oblékne si vikář (děkan) černý pluviál a vykoná modlitby za zemřelé osadníky. Potom se vykoná prohlídka (visitace chrámu), po níž jde vikář (děkan) do školy, kde jest přítomen náboženské zkoušce, která na mnohých místech též bývá v kostele. Při odjezdu se zvoní opět všemi zvony.

Instalace nového faráře.

Oltář se ozdobí co nejskvostněji. Připraví se kredenční stolec, na němž se na táč položí klíče od kostela.

Na faře se ve vhodné místnosti postaví stolec, na něm dva svícny se svícemi, uprostřed kříž a kroupenka s kropáčem. Dále se tam připraví superpelice (rochety) pro kněze přísluhující a pro vikáře (na Moravě děkana) bílý pluviál se štolou. Při příjezdu vikáře (děkana) se zvoní všemi zvony.

Kněží se obléknou na faře a odtud vedou faráře, oděného jen klerikou, za hlaholu všech zvonů, ke hlavnímu vchodu kostela, který jest uzavřen. Tam se modlí příslušné žalmy. Po žalmech se dveře otevrou, průvod vstoupí do kostela a jde k hlavnímu oltáři, na němž jsou rozsvíceny všechny svíce. U oltáře se čte dekret biskupa, jímž farář jest ustanoven za duchovního správce osady, pak vikář (děkan) provede vlastní instalaci, po níž bývá kázání. Po kázání intonuje vikář (děkan) „Te Deum“, aniž by byla vystavena Nejsv. Svátost. Po „Te Deum“ se modlí modlitbu k Nejsv. Trojici a k patronu kostela. Potom, koná-li se instalace dopoledne, slouží farář slavnou mši sv. s asistencí, je-li instalace odpoledne, udělí požehnání Nejsv. Svátostí. Po mši sv. resp. požehnání, svlékne se farář opět z rouch a seřadí se průvod s vikářem (děkanem) v čele, který jde kostelem do fary, kdež se modlí žalm 50. a fara se pokropí svěcenou vodou.

Obřad instalace faráře dle agendy moravské:

Z fary vyjdou farář (oblečen v superpelici [rochetu] a bílou štolou), děkan a ostatní kněží do kostela v průvodu. U vchodu do kostela konají se modlitby, při kterých instalator podá faráři klíče (proto kostelník s nimi u dveří očekává), vejde průvod do kostela, jde ke křtitelnici, ke zpovědnici a pak k hlavnímu oltáři (tam opět kostelník čeká s klíčkem od svatostánku), kde mu instalator podá klíček od svatostánku. Potom instalator intonuje „Te Deum“, při kterém zvony na věži zvoní. Následují modlitby, po kterých je kázání a potom má novofarář mši sv. Po mši sv. jde se průvodem k faře, kde se slavnost modlitbou ukončí.

Svatá misie.

Po určité řadě let konává se v osadách cyklus zvláštních pobožností, které konávají obyčejně řehol-

níci-misionáři, aby utvrdili věřící a probudili chladné k lásce k Bohu a jeho sv. učení. Jeden misionář na dotaz, proč sv. misie konají v místech, kde jsou křesťané, proč nejdou do pohanských zemí, vtipně odpověděl, že misie se musí konati proto, aby z křesťanů nestali se pohané.

Jelikož u nás jako misionáři působí nejvíce řád Redemptoristů, podáváme zde pořad, jakým způsobem konají tito misionáři sv. misie a jak má při ní kostelník spolupůsobiti.

Svatá misie obyčejně trvá 8—10 dní. Začíná obyčejně v podvečer prvního dne.

Misionáři jsou uvedeni do kostela duchovním správcem, oděným bílým pluviálem v průvodu, v němž se nesou korouhve a zvoní se všemi zvony. Průvod jde k hlavnímu oltáři, na němž jest rozsvíceno 6 svící. Duchovní správce intonuje „Veni Sancte Spiritus“ a po zpěvu písně k Duchu Svatému modlí se modlitbu. Potom nejstarší misionář — vedoucí misie — má úvodní kázání. Po kázání se modlí tiše tři Otčenáše a Zdrávasy za obrácení hříšníků a při tom se zvoní na věži velkým zvonem. Po kázání se udělí požehnání Nejsv. Svátostí (bez litanií).

Ostani dny bývají ráno mše sv. a kázání a večer modlitba sv. Růžence, kázání, po němž se opět vždy tiše modlí za obrácení hříšníků, při čemž se zvoní velkým zvonem. Po kázání jest sv. požehnání bez litanií.

Každý den ráno i večer před kázáním i po něm se zpovídá. Jelikož při sv. misii hodně věřících přistupuje ke stolu Páně, jest potřeba, aby kostelník měl připravenou zásobu malých hostií.

Ke konci týdne bývají slavná společná sv. přijímání a to pro ženy, dívky, muže a jinochy.

Při těchto sv. přijímáních se na oltáři rozsvítí alespoň 6 svící.

Zvláštními pobožnostmi jsou misijní slavnosti. Bývají obyčejně tři. První se koná ve čtvrtek k počtě

Nejsvětější Svátosti oltářní.

Oltář se ozdobí bohatě květinami a světly a připraví se trůn pro Nejsv. Svátost. Na epištolní stranu v presbytáři se postaví sedadla. Na oltář neb na kredenční stůl se dá monstrance zakrytá bílým závojem. Pro duchovního správce se v sakristii připraví nejlepší bílý pluviál, pro ostatní duchovní dalmatiky a superpelice (rochety) a pro misionáře-kazatele superpelice a bílé štolky (jinak káží jen v klerikách).

Jsou-li při slavnostech družičky, rozestaví se vhodně kolem oltáře.

Po modlitbě sv. Růžence jdou kněží k oltáři, doprovázeni ministranty a kostelníkem, nesoucím kadidlo. Misionář-kazatel jde hned na kazatelnu. Vystaví se za zpěvu „Pagne lingua“ (1 sloka) Nejsv. Svátost, okouří se a počne kázání. Duchovní usednou na připravená křesla. Ke konci kázání vyzve kazatel duchovního správce, aby vykonal odpros Pána Ježíše za všechny urážky. Po odprosu pokračuje kázání. Kostelník jde k oltáři, nesa kadidelnici a velum. Po kázání kněz okouří Nejsv. Svátost a beze zpěvu a zvonění se udělí požehnání. Po požehnání se modlí kněží i věřící 3krát Otčenáš a Zdravas za obrácení hříšníků, při čemž se zvoní velkým zvonem. Po modlitbě opět tiše se ukryje Nejsv. Svátost a věřící beze zpěvu se rozejdou.

Druhá slavnost se koná v sobotu k počtě
Panny Marie.

Mariánský oltář se ozdobí bohatě květinami a světly a na epištolní straně se připraví sedadla pro duchovenstvo. Družičky se rozestaví kolem oltáře.

V sakristii se připraví vše, jako při slavnosti Nejvyšší Svátosti.

Po modlitbě sv. Růžence jde se za zpěvu mariánské písně k oltáři Panny Marie, kde duchovní usednou a jest kázání. Po skončení kázání jde kostelník k oltáři s kadidelnicí a duchovní správce intonuje „Magnificat“, který pak zpívají na kůru. Místo „Magnificat“ mohou se zpívat tři sloky mariánské písně. Po zpěvu modlí se modlitbu k Panně Marii a slavnost se ukončí sv. požehnáním.

Třetí slavnost misijní jest

slavnost ku počtě sv. Kříže.

Konává se obyčejně v neděli odpoledne.

Připraví se k ní veliký kříž, který bude na památku sv. misie posvěcen. Kříž se ozdobí a ověncí a upraví se tak, aby jej mohli mládenci nésti a to nejlépe vztyčený, je-li to možno; není-li to možné, tedy alespoň na ramenou. Velmi pěkně se vyjímá, když kolem kříže nesou družičky velký věnec, uvitý z chvoje a květin.

V sakristii se připraví pro duchovenstvo červený pluviál a dalmatiky.

V ustanovenou hodinu na výzvu misionáře sestaví se průvod, jehož pořádek si misionáři sami určí. K průvodu připraví kostelník korouhve a kříž k průvodům, který se nese v čele. V průvodu se nese od mláďenců misionární kříž. Průvod se ubírá za hlasu všech zvonů a zpěvu písně ke sv. kříži po určené cestě zpět do chrámu. Zde se kříž na určeném místě zavěsí a posvěť se. Ke svěcení připraví kostelník kropenku a kadidelnici s uhlím. Po odpustkových modlitbách jest kázání, při němž věřící obnoví křestní slib. Potom se slavnost ukončí sv. požehnáním.

V poslední den sv. misie po závěrečném kázání jest „Te Deum“ (viz str. 30) a sv. požehnání.

Obnova sv. misie

se koná obyčejně po roce, kdy konáme misie. Jejím účelem jest utvrditi to, co o sv. misii bylo zaseto. Konají ji obyčejně kněží misionáři a trvá obyčejně 8 dní a pořad bývá skoro stejný jako o sv. misii. Jen slavnosti jsou jiné. Bývají také tři a to první

ke cti Nejsv. Srdce Páně.

Hlavní oltář se upraví tak, jako o slavnosti Nejsv. Svátosti při sv. misii (viz str. 84).

Po modlitbě sv. Růžence jde duchovenstvo oblečené v bílá roucha k oltáři, kde se vystaví Nejsv. Svátost v monstranci, zakryté bílou rouškou. Potom jest kázání, v němž kazatel zasvětil celou osadu Bož. Srdci Páně. Po kázání se zazpívají tři sloky písně k Božskému Srdci a po modlitbě a písni „Tantum ergo“ jest sv. požehnání.

Druhou slavností jest

slavnost k sedmibolestné Panně Marii.

Koná se týmž způsobem jako slavnost mariánská při sv. misii.

Třetí slavnost jest

slavnost dušičková.

Koná se buď dopoledne se mší sv. nebo večer, ovšem bez mše sv. Postup jest týž, jako o památce Dušiček (viz str. 77).

IV.
**ODPOVÍDKY PŘI MŠI SV. A RŮZNÝCH
OBŘÁDECH.**

I. Při mši svaté.

Ministrance.

Při vstupní modlitbě.

Kněz. In nomine Patris et Filii et . . . ad altare De-i.

Ministrant. Ad De-um, kvi letifikat juventutem meam.

K. Judika me . . . erue me.

M. Kvia tu es De-us, fortitudo me-a; kvare me repulisti, et kvare tristis incedo, dum affligit me inimikus?

K. Emitte . . . et in tabernakula tua.

M. Et intro-ibo ad altare De-i, ad Deum, kvi letifikat juventutem meam.

K. Konfiteor . . . konturbas me?

M. Spera in De-o, kvoniam adhuk konfitebor, illi, salutare vultus me-i et De-us me-us.

K. Gloria Patri . . . et Spiritui sankto.

M. Sikut erat in principio et nunk, et semper, et in secula seculorum. Amen.

K. Intro-ibo ad altare Dei.

M. Ad De-um, kvi letifikat juventutem meam.

K. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

M. Kvi fecit celum et terram.

K. Konfiteor . . . mea kulpa . . . orare pro me ad Dominum De-um nostrum.

M. Misereatur tu-i omnipotens De-us, et dimissis pekkatis tuis perdukat te ad vitam eternam.

K. Amen.

M. Confiteor Deo omnipotenti, beate Marie semper Virgini, beato Micha-eli Archangelo, beato Joanni Baptiste, sanktis Apostolis Petro et Paulo, omnibus sanktis et tibi, Pater, kvia pekkavi nimis kogitacione, verbo et opere, mea kulpa, mea kulpa, mea maxima kulpa. Ideo prekor beatam Mariam semper Virginem, beatum Micha-elem Archangelum, beatum Joannem Baptistam, sanktos Apostolos Petrum et Paulum, omnes sanktos et te, Pater, orare pro me ad Dominum Deum nostrum.

K. *Misereatur . . . ad vitam eternam.*

M. Amen.

K. *Indulgentiam . . . miserikos Dominus.*

M. Amen.

K. *Deus . . . vivifikabis nos.*

M. Et plebs tua letabitur in te.

K. *Ostende nobis . . . misericordiam tuam.*

M. Et salutare tuum da nobis.

K. *Domine . . . oracionem meam.*

M. Et klamor me-us ad te veniat.

K. *Dominus vobiskum.*

M. Et kum spiritu tuo.

Při Kyrie.

K. *Kyrie eleison.*

M. Kyrie eleison.

K. *Kyrie eleison.*

M. Kriste eleison.

K. *Kriste eleison.*

M. Kriste eleison.

K. *Kyrie eleison.*

M. Kyrie eleison.

K. *Kyrie eleison.*

P o G l o r i a .

K. Dominus vobiscum.

M. Et kum spiritu tuo.

K m o d l i t b á m .

K. Per omnia sekula sekulorum.

M. Amen.

P o e p i š t o l e .

M. Deo gratias.

P o e v a n g e l i u m .

K. Dominus vobiscum.

M. Et kum spiritu tuo.

*K. Inicium — Sekvencia sankti Evangelii sekundum
Matheum (Markum, Lukam, Joannem).*

M. Gloria tibi, Domine.

K e k o n c i p r a v í

M. Laus tibi, Kriste

K. Dominus vobiscum.

M. Et kum spiritu tuo.

K o b ě t o v á n í .

K. Orate, fratres.

**M. Suscipiat Dominus Sakrificium de manibus tuis
ad laudem et gloriam nominis sui, ad utilitatem
kvokve nostram totiuskve Ekklesie sue sankte.**

P ř i p r a e f a c i .

K. Per omnia sekula sekulorum.

M. Amen.

K. Dominus vobiscum.

M. Et kum spiritu tuo.

K. Sursum korda.

M. Habemus ad Dominum.

K. Gracias agamus Domino De-o nostro.

M. Dignum et justum est.

P o p o z d v i h o v á n í .

K. Per omnia sekula sekulorum.

M. Amen.

P o P a t e r n o s t e r .

K. Et ne nos indukas in tentacionem.

M. Sed libera nos a malo.

K. Per omnia sekula sekulorum.

M. Amen.

K. Pax Domini sit semper vobiscum.

M. Et kum spiritu tuo.

P o s v . p ř i j í m á n í .

K. Dominus vobiscum.

M. Et kum spiritu tuo.

K. Per omnia sekula sekulorum.

M. Amen.

K. Dominus vobiscum.

M. Et kum spiritu tuo.

K I t e m i s s a e s t .

K. Ite, missa est; nebo: Benedikamus Domino.

M. De-o gracias.

K. Benedikat... Pater, et Filius et Spiritus sanktus.

M. Amen.

Při Rekviem.

K. *Rekvi-eskant in pace.*

M. Amen.

Při posledním evangeliu.

K. *Dominus vobiscum.*

M. Et cum spiritu tuo.

K. *Inicium sankti Evangelii sekundum Joannem.*

M. Gloria tibi, Domine.

Na konec.

M. De-o gracias.

2. Svaté přijímání.

Po příchodu kněze k oltáři říká ministrant (kostelník) *Confiteor* (viz str. 88). Po *Misereatur* a *Indulgentiam* odpoví se Amen.

Když kněz drží sv. hostii nad kalichem a říká: „*Domine non sum dignus*“ zvoní se třikráte.

Když kněz se vrátil s Nejsv. Svátostí k oltáři, položil cibor na korporál a klekl, říká potom:

„*Panem de coelo praestitisti eis* *)

Odpověď: *Omne delectamentum in se habentem.*

Kněz: *Domine exaudi orationem meam.*

Odpověď: *Et clamor meus ad te veniat.*

Kněz. *Dominus vobiscum.*

Odpověď: *Et cum spiritu tuo.*

Ke konci modlitby, jakož i po žehnání kněze se odpoví: Amen.

*) K versiklům a odpovědům v době velikonoční přidává se „alleluja“, rovněž po celou oktávu Božího Těla.

3. Z a o p a t ř o v á n í n e m o c n ý c h .

Vcházeje do příbytku, říká kněz:

Pax huic domui...

Pokoj domu tomuto.

Kostelník odpovídá : Et
omnybus habitantibus
in ea.

A všem, kteří přebývají
v něm.

Kněz položiv Nejsv. Svátost na stůl, modlí se a
vykropuje příbytek:

Kněz: *Adjutorium no-
strum in nomine Do-
mini.*

Pomoc naše ve jménu Páně.

Kostelník : Kvi fecit ce-
lum et terram.

Jenž učinil nebe a zemi.

Kněz: *Domine exaudi
orationem meam.*

Pane, vyslyš modlitbu mou.

Kostelník : Et clamor
meus ad te veniat.

A volání mé k Tobě
přijď.

Kněz: *Dominus vobis-
cum.*

Pán s Vámi.

Kostelník : Et kum spi-
ritu tuo.

I s duchem tvým.

Po modlitbě se odpoví: A m e n .

Na to opustí kostelník i s ostatními přítomnými
místnost, aby se nemocný mohl vyzpovídati.

Když kněz dá znamení, vejdou všichni zpět do svět-
nice a kostelník říká: C o n f i t e o r . (Viz str. 88.)
Po Misereatur a Indulgentiam odpoví: A m e n .

Kněz udělí nemocnému sv. přijímání a po něm
uděluje svátost Posledního pomazání.

Tu vyzve kostelníka, aby říkal znovu: C o n -
f i t e o r .

Při udělování sv. Svátosti drží kostelník knězi na
talířku kousky vaty, aby si mohl otřít ruce.

Po udělení sv. pomazání klekne kostelník, modlí se spolu s knězem:

Kněz: Kyrie eleison.

Kostelník : Christe eleison.

Kněz: Kyrie eleison. Pater noster... Et ne nos inducas in tentacionen.

Kostelník : Sed libera nos a malo.

Kněz: Salvum fac servum tuum.

Kostelník : Deus meus sperantem in te.

Kněz: Mitte ei, Domine, auxilium de sancto.

Kostelník : Et de Sion tuere eum.

Kněz: Esto ei, Domine, turris fortitudinis.

Kostelník : A facie inimici.

Kněz: Nihil proficiat inimicus in eo.

Kostelník: Et filius iniquitatis non aponat nocere ei.

Kněz: Domine exaudi orationem meam.

Kostelník : Et clamor meus ad te veniat.

Pane, smiluj se.

Kriste, smiluj se.

Pane, smiluj se. Otče náš, A neuvoď nás v pokušení.

Ale zbav nás od zlého.

Uzdrav, Pane, služebníka svého.

Bože můj, doufajíce v Tebe.

Sešli mu (jí) pomoc se svatyně.

A ze Sionu ochraňuj ho (jí).

Budiž mu (jí), o Pane, věží mocnou.

Před nepřítelem.

Nic neprovediž nepřítel proti němu (jí).

A syn nepravosti ať mu (jí) již neškodí.

Pane, vyslyš modlitbu moji.

A volání mé k Tobě přijď.

Kněz: Dominus vobiscum.

Kostelník: Et cum spiritu tuo.

Pán s Vámi.

I s duchem tvým.

Kněz se modlí několik modliteb za nemocného. Potom se obyčejně uděluje nemocnému t. zv. generální absolve či požehnání s odpustky. Tu kostelník říká znovu: *Confiteor* (viz str. 88).

4. Svátost stavu manželského.

Když kněz oddal snoubence, světí prsteny, říká:

*Kněz: Adjutorium nostrum
in nomine Domini.*

*Kostelník: Qui fecit ce-
lum et terram.*

Kněz: Dominus vobiscum.

*Kostelník: Et cum spi-
ritu tuo.*

Pomoc naše ve jménu Páně.

*Který stvořil nebe i ze-
mi.*

Pán s Vámi.

I s duchem tvým.

Po modlitbě se odpoví: *Amen*. Kněz pokropí prsteny svěcenou vodou, dá je snoubencům a potom se modlí.

*Kněz: Confirma hoc Deus,
quod operatur es in no-
bis.*

*Kostelník: A templo
sancto tuo, quod est
in Jerusalem.*

Kněz: Kyrie eleison.

*Kostelník: Christe elei-
son.*

*Upevňuj, o Bože, co jsi
nám prokázal.*

*Ze svatého chrámu tvé-
ho, který jest v nebe-
ském Jeruzalému.*

*Hospodine, smiluj se nad
námi.*

*Jezu Kriste, smiluj se
nad námi.*

Kněz: Kyrie eleison. Pater noster... Et ne nos inducas in tentationem.

Kostelník : Sed libera nos a malo.

Kněz: Salvos fac servos tuos.

Kostelník : Deus meus sperantes in te.

Kněz: Mitte eis, Domine, auxilium de sancto.

Kostelník : Et de Sion tuere eos.

Kněz: Esto eis, Domine, turris fortitudinis.

Kostelník: A facie inimici.

Kněz: Domine exaudi orationem meam.

Kostelník : Et clamor meus ad te veniat.

Kněz: Dominus vobiscum.

Kostelník: Et kum spiritu tuo.

Hospodine, smiluj se nad námi. Otče náš...

A neuvod' nás v pokušení.

Ale zbav nás od zlého.

Spas své služebníky.

Bože můj, doufajíce v tebe.

Hospodine, sešli jim pomoc se svatyně.

A se Sionu jich ochraňuj.

Hospodine, buď jim opevněnou věží.

Proti nepříteli.

Pane, vyslyš modlitbu mou.

A volání mé k tobě přijď.

Hospodin s vámi.

I s duchem tvým.

Po modlitbě, jakož i po kněžském požehnání snoubenců se odpoví: **A m e n .**

Dle agendy pro Moravu schválené posv. kongregací obřadů ze dne 1. května 1931 zní český překlad versiklů při oddavkách takto:

V. Upevňuj, o Bože, co jsi způsobil v nás.

R. Ze svatého chrámu svého, který jest v nebeském Jeruzalémě.

V. *Pane, smiluj se nad námi.*

R. Kriste, smiluj se nad námi.

V. *Pane, smiluj se nad námi, Otče náš... A neuvoď nás v pokušení.*

R. Ale zbav nás od zlého.

V. *Spasiž služebníky své.*

R. Bože můj, doufající v Tebe.

V. *Sešli jim, Pane, pomoc se svatyně.*

R. A se Sionu ochraňuj jich.

V. *Budiž jim, Pane, pevnou věž.*

R. proti nepříteli.

V. *Pane, vyslyš modlitbu mou.*

R. A volání mé k tobě přijď.

V. *Pán s vámi.*

R. I s duchem tvým.

5. Pohřeb.

Jelikož nyní skoro ve všech farnostech se konají obřady při pohřbu jazykem českým a při pohřbech bývají většinou zpěváci, kteří knězi odpovídají, uvádíme zde text odpovědek pouze český:

a) Pohřeb dospělých.

V domě:

*Kněz přijde do domu, pokropí rakev a počne recitovati:
Hospodine Bože!*

Z hlubin hoře svého volám k Tobě, Hospodine, vyslyš hlas můj.

Kostelník: Nakloň sluchu svého milostivě, k hlasu vroucí modlitby mé.

Kněz: Kdybys vzpomínal zlých skutků, Pane, Hospodine, kdož by obstál?

Kostelník: Ale u Tebe jest slitování, pro Tvůj zákon doufám v Tebe, Pane.

Kněz: Důvěřuje sluch můj slovu jeho, naději skládá v Hospodina.

Kostelník: Od jitřního bdění až v stín noci, doufej, lide Boží v Hospodina.

Kněz: Neboť Hospodin jest milosrdný, hojné u něho je vykoupení.

Kostelník: A on vysvobodí lid svůj věrný, ze všech jeho provinění.

Kněz: Odpočinutí lehké dej mu (jí), Pane.

Kostelník: Světlo věčné ať mu (jí) svítí.

Kněz: Hospodine Bože... by obstál. Hospodine, smiluj se nad námi.

Kostelník: Jezu Kriste, smiluj se nad námi.

Kněz: Hospodine, smiluj se nad námi. Otče náš...

A neuvod' nás v pokušení.

Kostelník: Ale zbav nás od zlého.

Kněz: Od bran pekelných.

Kostelník: Vysvoboď, Pane, duši jeho (její).

Kněz: Odpočívej v pokoji.

Kostelník: Amen.

Kněz: Hospodine, vyslyš mou modlitbu.

Kostelník: A volání mé přijď k Tobě.

Kněz: Hospodin s vámi.

Kostelník: I s tvým duchem.

Po modlitbě se odpoví: Amen.

Kněz: Odpočinutí věčné dej mu (jí), Pane.

Kostelník: A světlo věčné ať mu (jí) svítí.

Kněz: Odpočívej v pokoji!

Kostelník: Amen.

Žalm 129. je v Moravské agendě takto:

*Kněz: Z hlubin volám k Tobě, Hospodine, Hospodine,
vyslyš hlas můj.*

Kostelník: Budiž ucho tvoje nakloněno — k úpěnlivé modlitbě mé.

Kněz: Kdybys vážil hříchy, Pane — Hospodine, kdo by obstál?

Kostelník: U tebe jest však slitování — a pro tvé sliby, Pane, v tebe doufám.

Kněz: Důvěřuje duše má slovu jeho — duše má doufá v Pána.

Kostelník: Od časného jitra až do tmy noční — doufejž Izrael v Hospodina.

Kněz: Neboť u Hospodina jest smilování, a u něho hojná jest spása.

Kostelník: A on vysvobodí Izraele — ze všech hříchů jeho.

Kněz: Odpočinutí věčné dej mu (jí), Pane —

Kostelník: a světlo věčné ať mu (jí) svítí.

Antifona: Kdybys vážil hříchy, Pane, čím se kdo provinil, Hospodine, kdož by obstál?

(Neříkají-li se hodinky za zemřelé, modlí se nyní ještě toto:)

Otče náš (potichu).

V. A neuvod' nás v pokušení.

R. Ale zbav nás od zlého.

V. Od bran pekelných.

R. Vysvobod', Pane, duši jeho (její).

V. Ať odpočívá v pokoji.

R. Amen.

V. Pane, vyslyš modlitbu mou.

R. A volání má k Tobě přijď.

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se! Prosíme, Pane, vysvoboď duši služebníka svého (služebnice své) N... ode všech pout hříchu, aby se radovala ve slávě vzkříšení mezi svatými a vyvolenými tvými. Skrze Krista, Pána našeho.
R. Amen.

V k o s t e l e .

Po zádušní mši sv. zpívá nebo modlí se kněz u rakve „Libera“ a po něm recituje: „Hospodine, smiluj se nad námi“ a ostatní jako v domě. Potom se modlí a ke konci

Kněz: Ve všeliké úzkosti a strasti.

Kostelník: Pomož nám, blahoslavená Panno Maria.

Po modlitbě se odpoví: A m e n .

Dle Moravské agendy:

Responsorium: Přispěchejte, * svatí Boží, vstříc pospěšte, andělové Páně, * vezměte s sebou duši jeho (její) † a ji doprovodtež před božský trůn Nejvyššího.

*V. Nechť přijme tebe Kristus, jenž zavolal tě, a do sídel nebeských provodtež tě andělé. * Vezměte s sebou duši jeho (její) † a ji doprovodtež před božský trůn Nejvyššího.*

R. Odpočinutí věčné dejž mu (jí), ó Pane, a světlo věčné ať mu (jí) svítí. † A ji doprovodtež před Božský trůn Nejvyššího.

Potom se modlí církevní hodinky za zemřelé.

Po zopakované antifoně: Hle, já jsem vzkříšení, atd., nebo po nokturnu nebo nokturnech, byly-li chvály vynechány, modlí se, kleče :

Otče náš (potichu).

V. A neuvod' nás v pokušení.

R. Ale zbav nás od zlého.

V. *Od bran pekelných.*

R. Vysvobod', Pane, duši jeho (její).

V. *Ať odpočívá v pokoji.*

R. Amen.

V. *Pane, vyslyš modlitbu mou.*

R. A volání mé k Tobě přijď.

V. *Pán s vámi.*

R. I s duchem tvým.

Modleme se! Prosíme, Pane, vysvobod' duši služebníka svého (služebnice své) N. ode všech pout hříchu, aby se radovala ve slávě vzkříšení mezi svatými a vyvolenými tvými. Skrze Pána našeho Ježíše Krista, Syna tvého, jenž s Tebou živ jest a kraluje v jednotě Ducha svatého, Bůh po všechny věky věkův.

R. Amen.

Lze se také modliti jinou vhodnou modlitbu.

Potom slouží se mše sv. za zemřelého.

Po mši sv. modlí se nad rakví takto:

Nevcházej v soud se služebníkem svým, Pane, neboť žádný člověk nebude ospravedlněn před tebou, nedáš-li mu odpuštění všech hříchů. Nechť tedy netíží rozsudek tvůj toho, jehož ti doporučí opravdová prosba víry křesťanské, nýbrž ať s milostí tvou zaslouží ujíti soudu odvety, když za života označen byl znamením svaté Trojice. Jenž jsi živ a kraluješ na věky věkův.

R. Amen.

Potom zpívá se responsorium: Vysvobod' mne, ó Pane, * od záhuby věčné v onen den tak hrůzný, strašný, * v němžto nebe trásti se má i země. † Až přijdeš, abys soudil veškeren svět ohněm.

*V. A já hrůzou se chvěji a děším se, až rozsudek přijde a s ním budoucí hněv tvůj. * V němžto nebe třásti se má i země.*

V. Toť den onen, toť den hněvu, všeho soužení a bědování, toť den velký, nad jiné tak hořký. † Až přijdeš, abys soudil veškeren svět ohněm.

V. Odpočinuťi věčné zemřelým dej, ó Pane, a světlo věčné nechať jim svítí.

Opakuje se: Vysvobod' mne až po V. A já hrůzou.

Pane, smiluj se nad námi.

Kriste, smiluj se nad námi.

Pane, smiluj se nad námi.

Otče náš (potichu).

Zatím co se modlí Otče náš, kněz obchází okolo rakve, kropí mrtvolu svěcenou vodou a okurčuje ji.

V. A neuvod' nás v pokušení.

R. Ale zbav nás od zlého.

V. Od bran pekelných.

R. Vysvobod', Pane, duši jeho (její).

V. Ať odpočívá v pokoji.

R. Amen.

V. Pane, vyslyš modlitbu mou.

R. A volání mé k Tobě přijď.

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se! Bože, jehož vlastností jest vždycky se smilovati a odpouštěti, pokorně prosíme za duši služebníka tvého (služebnice tvé) N..., které jsi rozkázal z tohoto světa odejít, abys ji nevydával v moc nepřátel ani na ni nezapomínal, nýbrž abys poručil přijmout ji svatými anděly a uvésti do vlasti rajské, aby, ježto v tebe doufala a věřila, nesnášela

trestů pekelných, nýbrž požívala radostí věčných.
Skrze Krista, Pána našeho.

R. Amen.

Potom nesou mrtvolu na hřbitov.

Zatím co nesou mrtvolu k hrobu, pěje se Antifona :

Do ráje nebes * ať provodí tě andělé a při tvém příchodu ať mučedníci tě přijmou a tě uvedou do svatého města Jerusalema. Andělův ať sbory tebe vítají, a tam s Lazarem kdysi chudobným, věčného požívej pokoje.

U h r o b u .

Není-li hřbitov svěcen, modlí se kněz modlitbu, již žehná hrob. Odpovídka: A m e n .

Potom recituje

kněz: Blahoslaven budiž Hospodin, Bůh náš věrný, neboť navštívil svůj lid a spásu mu zjednal.

Kostelník: Onť nám mocného Spasitele vzbudil, v domě Davida, služebníka svého.

Kněz: Jakož mluvil k nám ústy svatých, kteří od věků jsou, proroků jeho.

Kostelník: O vysvobození z rukou nepřátel našich, z rukou všechněch, kteří nás nenávidí.

Kněz: Aby milosrdenství učinil s našimi otci, na svatou úmluvu svou se rozpomenul.

Kostelník: Na přísahu, kterou přísahal Abrahamovi, našemu otci, že nám slib svůj splní.

Kněz: Bychom vysvobození z rukou nepřátel našich, beze strachu mohli sloužiti Jemu.

Kostelník: Svaté a spravedlivé před tváří Jeho, po veškeré časy života svého.

Kněz: A ty, dítě, prorokem Nejvyššího budeš, předejdeš před tváří Páně připravit cest Jeho.

Kostelník: Aby poučen o svém spasení lid Jeho, témuž budou odpuštěny hříchy Jeho.

Kněz: Skrze nezměrné milosrdenství našeho Boha, v němž to navštívil nás, přišel s výsosti nebes.

Kostelník: Osvítit sedících ve tmě a v stínu smrti, na cestu popořídil krokův našich.

Kněz: Odpočinutí věčné dej jim, Pane.

Kostelník: A světlo věčné nechť jim svítí.

Kněz: Já sám jsem vzkříšení a život, kdo věří ve mne, i kdyby mrtev byl, bude živ přece a každý, kdo živ je a věří ve mne, smrti neuzří na věky věkův.

Hospodine, smiluj se nad námi. Ostatní jako u domu str. 96.

Na hřbitově dle Moravské agendy.

Není-li hřbitov u kostela, v němž pohřební obřady se konaly, říkají nebo zpívají se cestou na hřbitov žalmy z hodi-nek za zemřelé, z nichž každý končí se slovy: Odpočinutí věčné dej mu (jí), ó Pane, atd. A teprve při vchodu na hřbitov zpívá se Antifona: Do ráje nebes atd.

Potom, není-li hrob dosud posvěcen, posvěť se touto modlitbou:

Modleme se! Bože, jehož milosrdenstvím duše věřících odpočívají, rač požehnati tento hrob a dáti mu za strážce svého svatého anděla. A osvoboď ode všech hříchů toho (té), jehož (jejíž) tělo zde se pohřbívá, aby se radovala v tobě na věky se svatými tvými. Skrze Krista, Pána našeho.

R. Amen.

Potom kněz pokropí mrtvolu svěcenou vodou a okouří ji; podobně i hrob, není-li posvěcen, při čemž říká:

Rosou nebeskou občerstvi duši tvou Bůh Otec † i Syn † i Duch † svatý. Amen.

Vůní nebeskou nasyť duši tvou Bůh Otec† i Syn † i Duch † svatý. Amen.

Hrob tento buď požehnán ve jménu Otce † i Syna † i Ducha † svatého. Amen.

Potom se klade mrtvola do hrobu, při čemž kněz říká:

Přijmi, země, co tvého jest, přijmi Bůh, což jeho jest; tělo ze země jest stvořeno, duše shůry jest vdechnuta.

Potom kněz vhodí třikrát hlínu na rakev položenou do hrobu, řka :

Pomni, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš.
Potom kněz zanoťuje Antifonu: Hle, já jsem.

Chvalozpěv Zachariášův.

*Blahoslaven budiž Hospodin, Bůh israelský, * neboť navštívil svůj lid a spásu mu zjednal.*

Onť nám mocného Spasitele vzbudil * v domě Davida, služebníka svého.

*Jakož mluvil k nám ústy svatých, * kteří od věků jsou, proroků jeho:*

O vysvobození z rukou nepřátel našich, * z rukou všechněch, kteří nás nenávidí.

*Aby milosrdenství učinil s našimi otci, * na svatou úmluvu se rozpomenul.*

Na přísahu, kterou přísahal Abrahamovi, našemu Otci, * že nám slib svůj splní:

*Bychom, vysvobození z rukou nepřátel našich, * beze strachu mohli sloužiti jemu.*

Svatě a spravedlivě před tváří jeho * po veškeré časy života svého.

*A ty, dítě, prorokem Nejvyššího budeš, * předejdeš před tváří Páně připravit cest jeho.*

Aby poučen byl o svém spasení lid jeho, * témuž budou odpuštěny hříchy jeho.

*Skrze nezměrné milosrdenství našeho Boha, * v němžto navštívil nás, přišed z výsosti nebes.*

Osvítit sedících ve tmě a v stínu smrti, * na cestu pokoje řídil krokův našich.

*Odpočinutí věčné * dej mu (jí), Pane.*

A světlo věčné * ať mu (jí) svítí.

Opakuje se Antifona: Hle, já jsem vzkříšení a život, kdo věří ve mne, i kdyby mrtev byl, bude živ přece, a každý, kdo živ je a věří ve mne, smrti neuzří až na věky.

Pane, smiluj se nad námi. Kriste, smiluj se nad námi. Pane, smiluj se nad námi. Otče náš (potichu).

Zatím co se modlí Otče náš, kněz pokropí mrtvolu položenou v hrob svěcenou vodou a okouří ji.

V. A neuvod' nás v pokušení.

R. Ale zbav nás od zlého.

V. Od bran pekelných.

R. Vysvoboď, Pane, duši jeho (její).

V. Ať odpočívá v pokoji.

R. Amen.

V. Pane, vyslyš modlitbu mou.

R. A volání mé k Tobě přijď.

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se! Prokaž, prosíme, Hospodine, tomuto zemřelému služebníku svému (této zemřelé služebnici své) milosrdenství, aby nedošel (nedošla) za skutky své trestů, a poněvadž si přál (a) konati tvou vůli, aby milosrdenství tvé jej (jí) přidružilo ke sborům andělským, jakož pravá víra pojila jej (jí) se zástupy věřících. Skrze Krista, Pána našeho.

R. Amen.

V. Odpočinutí věčné dej mu (jí), ó Pane.

R. A světlo věčné ať mu (jí) svítí.

V. *Ať odpočívá v pokoji.*

R. Amen.

V. *Duše jeho (její) a duše všech věrných zemřelých pro milosrdenství Boží ať odpočívají v pokoji.*

R. Amen.

Kde je to zvykem, kněz pomodlí se nebo zazpívá u hřbitovního kříže nebo na jiném vhodném místě antifonu:

Zdrávas, královno, * Matko milosrdenství. Živote, sladkosti, naděje naše, buď zdráva! K tobě voláme vyhnání synové Evy. K tobě vzdycháme, lkajíce a plačíc v tomto slzavém údolí. A protož, Orodovnice naše, obrať k nám své milosrdné oči. A Ježíše, požehnaný plod života svého, nám po tomto putování ukaž. Ó milostivá, ó přívětivá, ó přesladká Panno Maria.

V. *Ve všeliké naší úzkosti a soužení.*

R. Pomoz nám, nejblahoslavenější Panno Maria.

Modleme se! Pane Ježíši Kriste, prosíme Tě, aby za nás u tvého milosrdenství nyní i v hodině smrti naší orodovala nejblahoslavenější Panna Maria, Matka tvá, jejíž přesvatou duši v hodině tvého požehnaného utrpení pronikl meč bolesti. Jenž jsi živ a králuješ na věky věkův.

R. Amen.

Cestou se hřbitova do kostela nebo z kostela do sakristie kněz započne antifonu Si iniquitates i modlí se žalm De profundis a ostatní modlitby jako výše na str. 102.

b) Církevní modlitby při pohřbu dětí.

V domě:

Kněz: Buď chválen, Hospodine. Chvalte, služebníci Hospodina, chvalte jméno Páně písněmi.

Kostelník: Požehnáno budiž jméno Páně, od tohoto času až na věky.

Kněz: Od východu až do západu slunce, budiž jméno Páně chváleno.

Kostelník: Nad národy všecky zvýšen Bůh náš, nad nebesa sláva jeho nesmírná.

Kněz: Kdož jest jako Bůh náš na výsostech, na ponížené patří na nebi i na zemi.

Kostelník: Vyzdvihuje nuzné z prachu, z bláta povyšuje chudého.

Kněz: Aby posadil ho s knížaty země, s knížaty svého národa.

Kostelník: Kterýž činí neplodná by v domě matkou byla, veselí se z dětí svých.

Kněz: Sláva Otci i Synu, rovněž Duchu svatému.

Kostelník: Jakož byla na počátku, teď i vždycky až na věky.

Kněz: Buď chválen Hospodin ve svém jménu po veškeré časy, až na věky. Hospodine, smiluj se nad námi.

Kostelník: Jezu Kriste, smiluj se nad námi.

Kněz: Hospodine, smiluj se nad námi. Otče náš...

Kněz: A neuvod' nás v pokušení.

Kostelník: Ale zbav nás od zlého.

Kněz: Mne pak pro mou nevinnost zachováš.

Kostelník: Pevně před svou tvář mne staviš.

Kněz: Hospodin s Vámi.

Kostelník: I s tvým duchem.

Modlitba s odpovědí: Amen.

U h r o b u .

Kněz recituje žalm 148. Po něm se modlí: Hospodine, smiluj se nad námi.

Kostelník: Jezu Kriste, smiluj se nad námi.

Kněz: Hospodine, smiluj se nad námi, Otče náš . . .

Kněz: A neuvod' nás v pokušení.

Kostelník: Ale zbav nás od zlého.

Kněz: Nechte dítek jíti ke mně.

Kostelník: Neboť jejich jest království nebeské.

Kněz: Hospodin s Vámi.

Kostelník: I s tvým duchem.

Modlitba s odpovědí: Amen.

V d o m ě . Dle Moravské agendy:

V domě zemřelého dítko napřed se mrtvoľa pokropí svěcenou vodou, potom se říká nebo zpívá :

Antifona: Buď chválen Hospodin.

Ž a l m 1 1 2 .

*Chvalte, služebníci, Hospodina, * chvalte jméno Páně písňemi.*

Požehnáno budiž jméno Páně * od tohoto času až na věky.

*Od východu až do západu slunce * budiž jméno Páně chváleno.*

Nad národy všecky zvýšen Bůh náš, * nad nebesa sláva jeho nesmírná.

*Kdož jest jako Bůh náš na výsostech, * na ponížené on patří na nebi i na zemi.*

Vyzdvihuje nuzné z prachu, * z bláta povyšuje chudého.

*Aby posadil ho s knížaty země, * s knížaty svého národa.*

Kterýž činí, neplodná by v domě * matkou byla, veselíc se z dítek svých.

*Sláva Otci, i Synu, * i Duchu svatému.*

Jakož byla na počátku, i nyní i vždycky * a na věky věkův. Amen.

Antifona: Buď chválen Hospodin ve svém jménu po veškeré časy, až na věky.

Nenese-li se mrtvola do kostela, nýbrž přímo na hřbitov, následuje v domě tato modlitba:

Pane, smiluj se nad námi. Kriste, smiluj se nad námi. Pane, smiluj se nad námi.

Otče náš (potichu).

Zatím se pokropí mrtvola svčcenou vodou.

V. A neuvod' nás v pokušení.

R. Ale zbav nás od zlého.

V. Mne pak pro nevinnost jsi přijal.

R. A utvrdil jsi mne před tváří svou na věky.

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se. Všemohoucí a dobrotivý Bože, který všem dítkám, křestní vodou obrozeným, když odcházejí s tohoto světa, bez jakýchkoli jejich zásluh ihned uděluješ život věčný, jak také věříme, že jsi učinil duši tohoto dítky: učiň, prosíme, Pane, abychom na přímluvu blahoslavené Marie vždy Panny a všech Svatých tvých zde čistou myslí Tobě sloužili a v Ráji k blaženým dítkám na věky přidružení byli. Skrze Krista, Pána našeho.

R. Amen.

Na cestě do kostela říká nebo zpívá se žalm 118: Blahoslaven, atd., po případě žalm 148: Chvalte Hospodina s nebes, atd.

Ž a l m 1 1 8 .

*Blahoslavení, kdož jsou obcování ctnostného, * chodíce v zákoně Hospodinově.*

Blahoslavení, kteří zkoumají svědectví jeho, * kteří ho hledají celým srdcem.

*Neboť ne ti, kteří nepravost činí, * kráčeji po cestách jeho.*

Ty jsi zajisté přikazoval, * aby tvých rozkazů dbáno bylo.

*Kéž by cesty mé zpraveny byly, * abych tvá ustanovení zachovával.*

Tehdáž neupadnu v hanbu, * budu-li patřiti na tvá přikázání.

*Chválit budu tě v upřímnosti srdce, * vyučen soudům tvé spravedlnosti.*

Všech tvých spravedlností šetřiti budu, * toliko ty mne jen neopouštěj.

*Jakým způsobem napraví mládenec svou cestu? * Bude-li chovati se podle slova tvého.*

Celým srdcem svým hledám tebe, * nedopusť zbloudit mně od tvých přikázání.

*Skládám v srdci svém tvoje řeči, * abych již nehřešil proti tobě.*

Chvály hoden jsi, Hospodine, * vyučuj mne svým spravedlnostem.

*Svémi rty jsem vypravoval * veškeré soudy tvých úst.*

Plesám na cestě svědectví tvého, * jak bych měl bohatství všeho zboží.

*Budu cvičit se ve tvých přikázáních, * patřiti budu vždy na tvé cesty.*

Ve tvých spravedlnostech přemýšleti budu, * řeči tvých nezapomenu nikdy.

*Sláva Otci, i Synu, * i Duchu svatému.*

Jakož byla na počátku, i nyní i vždycky * a na věky věkův. Amen.

V kostele.

Antifona: Od Hospodina.

Žalm 23.

*Hospodinova je zem i plnost její, * pevnina a všichni, kteří sídlí na ní.*

Neboť on nad moře položil základy její, * nad proudy pevně ji udržuje.

*Kdo smí vstoupiti na horu Páně, * kdo smí státi na svatém místě jeho?*

Kdo má nevinné ruce a čisté srdce, * aniž k nicotám své mysli pozdvihuje.

*Tomu od Pána dostane se požehnání, * milosrdenství od Boha spásy jeho.*

To je národ hledajících Pána, * hledajících tváře Boha Jakobova.

*Zdvihněte, knížata, brány své, zvyšte se, brány věčné, * aby mohl vejíti král slávy.*

Kdo je ten král slávy? * Hospodin silný a mocný, Hospodin mocný v boji.

*Zdvihněte, knížata, brány své, zvyšte se, brány věčné, * aby mohl vejíti král slávy.*

Kdo je ten král slávy? Hospodin zástupů, on je ten král slávy.

*Sláva Otci, i Synu, * i Duchu svatému.*

Jakož byla na počátku i nyní i vždycky * a na věky věkův. Amen.

Antifona: Od Hospodina tomu požehnání se dostane, a též milosrdenství od Boha, jenž jest jeho spása; neboť to jest pokolení těch, kdož Pána vždy hledají.

Pak se říká :

Pane, smiluj se nad námi. Kriste, smiluj se nad námi. Pane, smiluj se nad námi. Otče náš (po-tichu).

Mezitím kropí mrtvolu.

V. *A neuvod' nás v pokušení.*

R. Ale zbav nás od zlého.

V. *Mne pak pro nevinnost jsi přijal.*

R. A utvrdil jsi mne před tváří svou na věky.

V. *Pán s vámi.*

R. I s duchem tvým.

Modleme se! Všemohoucí a dobrotivý Bože, který všem dítkám, křestní vodou obrozeným, když odcházejí s tohoto světa, bez jakýchkoli jejich zásluh ihned uděluješ život věčný, jak také věříme, že jsi učinil duši tohoto dítky: učíš, prosíme, Pane, abychom na přímluvu blahoslavené Marie vždy Panny a všech Svatých tvých zde čistou myslí Tobě sloužiti a v ráji k blaženým dítkám na věky přidružení byli. Skrze Krista, Pána našeho.

Na hřbitově.

Na cestě ke hřbitovu, po případě ke hrobu :

Antifona: Chvalte Pána.

Žalm 148.

*Chvalte Hospodina s nebes, * chvalte jej v nebes výso-
stech.*

Chvalte jej, všichni andělové jeho, * chvalte jej,
všecky jeho mocnosti.

*Chvalte jej, slunce i měsíc, * chvalte jej, hvězdy i svět-
lo přejasně.*

Chvalte jej, nebesa nebes, * chvalte jméno Páně,
vody, jež jsou nad nebem.

*Neboť řekl, a jsou učiněny, * on sám přikázal, a byly
stvořeny.*

Utvrtil je věčně věky věkův, * zákon uložil jim,
jenž vždy potrvá.

*Chval též Hospodina, tvorstvo země, * drakové a všechny
propasti.*

Oheň, krupobití, sníh a led i bouřné větry, * kte-
réž plní jeho rozkazy.

*Hory též a všichni pahrbkové, * stromy ovocné a všichni
cedrové.*

Dravci i zvířectvo celé země, * plazi spolu s ptac-
tvem nebeským.

*Zemští vladaři a národové, * knížata i všichni země
soudcové.*

Starší s mladšími jméno Páně chvalte, * neboť
zvýšeno jest jméno jeho samotného.

*Nade všechnu zem a nebe chvála jeho, * zvýšil sílu
svého národa.*

Píseň všechněm svatým jeho, * synům věrným,
lidu, který k němu se blíží.

*Sláva Otci, i Synu, * i Duchu svatému.*

Jakož byla na počátku i nyní i vždycky * a na
věky věkův. Amen.

Antifona: Chvalte Pána písněmi, chvalte jméno
Páně všichni, starší spolu s mladšími.

Pane, smiluj se nad námi. Kriste, smiluj se nad
námi. Otče náš (potichu).

V. A neuvod' nás v pokušení.

R. Ale zbav nás od zlého.

V. Nechte dítek jíti ke mně.

R. Neboť jejich jest království nebeské.

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se. Všemohoucí věčný Bože, milovníku
svaté čistoty, který jsi dnes milostivě povolal duši

tohoto dítku do nebeského království, rač také nám dobrotivě dáti, abychom pro zásluhy tvého svatého utrpení a na přimluvu blahoslavené a neporušené Panny Marie a všech svatých věčně se radovali v témže nebeském království se všemi svatými a vyvolenými tvými. Jenž jsi živ a kraluješ na věky věkův.

R. Amen.

Potom kněz kropí a okuřuje mrtvolu i hrob; pak se uloží mrtvola do hrobu.

Při návratu od hrobu do kostela neb u hřbitovního kříže říká nebo zpívá se :

Antifona: Dobrořečte Pánu.

Chvalo zpěv tří mláďenců.

*Dobrořečte, všecka díla Páně, Pánu, * chvalte a nade všecko vyvyšujte ho na věky.*

Dobrořečte, andělé Páně, Pánu, * dobrořečte, nebesa, Pánu.

*Dobrořečte, všechny vody, které jsou nad nebesy, Pánu; * dobrořečte, všechny moci Páně, Pánu.*

Dobrořeč, slunce a měsíc, Pánu; * dobrořečte, nebeské hvězdy, Pánu.

*Dobrořeč všecek déšť a rosa Pánu; * dobrořečte, všechny Boží větry Pánu.*

Dobrořeč oheň i žár Pánu; * dobrořeč mráz i vedro Pánu.

Dobrořečte krupěje rosy a jiní, Pánu; * dobrořeč mráz i zima Pánu.

Dobrořeč leď i sníh Pánu; * dobrořečte, noci i dny, Pánu.

*Dobrořeč, světlo i temno, Pánu; * dobrořečte, blesky i mračna, Pánu.*

Dobrořeč, země, Pánu; * chval a nade všechno vyvyšuj ho na věky.

*Dobrořečte, hory a pahorky, Pánu; * dobrořeč veškerou rostlinstvo na zemi, Pánu.*

Dobrořečte, prameny, Pánu; * dobrořečte, moře i řeky, Pánu.

*Dobrořečte, velké ryby a vše, co se hýbá ve vodách, Pánu; * dobrořečte, všichni nebesští ptáci, Pánu.*

Dobrořečte, všechna zvířata divoká i krotká, Pánu; * dobrořeč lidstvo, Pánu.

*Dobrořeč Israel Pánu; * chval a nade všechno vyvyšuj ho na věky.*

Dobrořečte kněží Páně, Pánu; * dobrořečte, služebníci Páně, Pánu.

*Dobrořečte, duchové i duše spravedlivých, Pánu; * dobrořečte, svatí a stísněného srdce, Pánu.*

Dobrořeč, Ananiáš, Azariáš a Misael, Pánu; * chvalte a nade všechno vyvyšujte ho na věky.

*Dobrořečme Otci i Synu i Duchu svatému; * chvalme a nade všechno vyvyšujeme ho na věky.*

Požehnaný jsi, Hospodine, na nebeské obloze; * úcty hodný, slavný a nade všechno vyvýšený jsi na věky.

Antifona: Dobrořečte Pánu, všichni vyvolení jeho; žijte dny přeradostné a chvalte jméno jeho.

Před oltářem modlí se :

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se. Bože, který podivuhodným řádem andělům i lidem služby vykazuješ: propůjč nám milostivě, ať život náš pozemský střeží ti, kteří v nebesích neustále před tebou stojí, sloužíce tobě. Skrze Krista, Pána našeho.

R. Amen.

6. Úvod matky.

U vchodu chrámového kněz se modlí žalm 23.

Potom jde s matkou k oltáři, modle se cestou:
Otče náš.

U oltáře:

Kněz: Hospodine, smiluj se nad námi.

Kostelník: Jezu Kriste, smiluj se nad námi.

Kněz: Hospodine, smiluj se nad námi, Otče náš...

Kněz: A neuvod' nás v pokušení.

Kostelník: Ale zbav nás od zlého.

Kněz: Uzdrav služebnici svou, Hospodine.

Kostelník: Bože můj doufajíce v Tebe.

Kněz: Sešli jí, Pane, pomoc se svatyně.

Kostelník: A se Sionu ostříhej ji.

Kněz: Nic neprovediž nepříteli proti ní.

Kostelník: A syn nepravosti neuškodí ji.

Kněz: Pane, vyslyš modlitbu mou.

Kostelník: A volání mé k Tobě přijď!

Kněz: Hospodin s vámi.

Kostelník: I s tvým duchem.

Dle agendy církevní provincie Moravské jsou při úvodu matky tyto odpovědi:

V. Kyrie, eleison.

R. Christe, eleison, Kyrie eleison.

V. Pater noster.

V. Et ne nos inducas in tentationem.

R. Sed libera nos a malo.

V. Salvam fac ancillam tuam, Domine.

R. Deus, meus, sperantem in te.

V. Mitte ei, Domine, auxilium de sancto.

R. Et de Sion tuere eam.

V. Nihil proficiat inimicus in ea.

R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

V. Domine, exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum Spiritu tuo.

Následuje modlitba.

**Po modlitbě: Pax et benedictio Dei omnipotentis,
Patris et Filii et Spiritus sancti, descendat super te,
et maneat semper.**

R. Amen.

Co toto kněz říká, při tom kropí svěcenou vodou.

O. A. M. D. G.

REJSTŘÍK VĚCNÝ.

. (Číslice udávají stránky.)

Advent 37.
Bílá neděle 69.
Bílá sobota 60.
Bílá sobota, příprava 60.
Boboslužebné knihy 15.
Boboslužebné nádoby 13.
Boží hod vánoční 38, 39.
Boží hrob 54, 61.
Božího Těla, slavnost, 73.
Božského srdce Páně, slavnost 74.
Cyrilla a Methoděje, svátek sv. 75.
Čistota kostela, péče o 7.
Čištění kostela 17.
Direktář 19.
Hod Boží vánoční 39.
Hod Boží velikonoční 68.
Hod Boží svatodušní 72.
Hostie sv. 21.
Hromnic 42.
Chrátová loď, zařízení 9.
Instalace nového faráře 81.
Instalace faráře, obřad dle agendy moravské 82.
Jan Nep., svátek sv. 70.
Jesličky, stavění 38.
Ježíše Krista Krále, svátek 76
Kalich, úprava kalicha 11.
Kanonické tabulky 9.
Kázání po evangéliu 23.
Knihy boboslužební 15.
Kostelní potřeby 15.
Kredenční stůlek 9.
Křest 31.
Křížová cesta 46.
Křížové dny 69.
Křtitelnice 61.
Květná neděle 48.
Litanie ke všem svatým 65.
Litanie se sv. požehnáním 29.
Májová pobožnost 70.
Mešní soupřavy 12.
Ministrance 87—91.
Misie svatá 82.

Misie, obnova sv. 86.
Mše svatá, oblečení kněze 11.
Mše svatá, odpovědky 87.
Mše svatá, příprava 19, 26, 65.
Mše svatá slavná 26.
Mše sv. ve všední den 30.
Mše sv. zpívaná 25.
Nanebevstoupení Páně 71.
Nanebevzetí Panny Marie, svátek, 75.
Narození Panny Marie, svátek 75.
Neděle v oktávu Nanebevstoupení Páně 71.
Neděle po sv. Duchu 74.
Neděle po velikonocích 69.
Neděle po zjevení Páně 41.
Nešpory 29.
Nový rok — Obřezání Páně 40.
Oblékání kněze 22.
Očištění Panny Marie, svátek 42
Oheň, příprava 24.
Oltář, obnažení 53.
Oltář, pokrytí oltáře 8.
Oltář, úprava 17.
Památka všech věrně zemřelých 77.
Petra a Pavla, svátek sv. apoštolů 75.
Pobožnost u Getsemanské zahrady 56.
Pobožnost odpolední 29.
Pohřeb 33.
Pohřeb dětí, odpovědky 106.
Pohřeb dospělých, odpovědky 96.
Pořádek ve službě kostelnické 17.
Pouť chrátová, viz Slavnost patrona chrátu Páně.
Povolání kostelnické, důležitost 7.
Praní, purifikatoria, korporálů a pál 13.
Předpostí 43.

Přijímání sv., odpovědky 91.
 Rodiny sv., svátek 41.
 Rorate 37.
 Roucha bohoslužebná 10.
 Roucha kostelníka 15, 16.
 Roucha ministrantů 16.
 Růžencová pobožnost 75.
 Říjen 28., 76.
 Sakristie 10.
 Sbírka kostelní 23.
 Sezvánění 22.
 Slavnost patrona chrámu Páně 78.
 Slavnost posvěcení chrámu Páně 79.
 Svatba 32.
 Svaté přijímání 32.
 Svatodušní doba 72.
 Svatopostní doba 45.
 Svátost stavu manželského, odpovědky 94.
 Svatostánek 8.
 Svatý týden 47.
 Svěcení devotíonálií 35.
 Svěcení křestní vody 64.
 Svěcení ohně 62.
 Svěcení velikonoční svíce 63.
 Svěcení vody 34.
 Svíce, rozsvícení 22.
 Sylvestra sv. 40.

Štěpána, svátek sv. 40.
 Te Deum 30.
 Úklid po mši sv. 25.
 Úvod matky 31.
 Úvod matky, odpovědky 31, 116.
 Uzamykání kostela 31.
 Vánoční doba 37.
 Věčná lampa 9, 63.
 Velikonoční doba 43.
 Velikonoční pondělí 69.
 Velký pátek 56.
 Velký pátek, obřady 57.
 Visitace generální 79.
 Visitace vikariátní (děkanská) 81.
 Všech svatých svátek 76.
 Výstava ostatků svatých 35.
 Vyzvánění 18.
 Vzkříšení Páně 67.
 Zaopatřování nemocných 34.
 Zaopatřování nemocných, odpovědky 92.
 Zelený čtvrtek 51.
 Zelený čtvrtek, úprava oltářů 51.
 Zjevení Páně — sv. Tří králů 41.
 Žehnání pokrmů 68.

OBSAH:

Předmluva	5
------------------	----------

I.

CHRÁM PÁNĚ.

1. Vnitřek kostela	7
2. Sakristie	10
3. Bohoslužebná roucha	10
4. Bohoslužebné nádoby	13
5. Bohoslužebné knihy	15
6. Jiné kostelní potřeby	15

II.

PRAVIDELNÁ SLUŽBA KOSTELNÍKA.

1. V sobotu	17
2. V neděli a ve svátek	19
3. Odpolední pobožnosti	29
4. Všední den	30
5. Křest	31
6. Úvod matky	31
7. Svaté přijímání	32
8. Svatba	32
9. Pohřeb	33
10. Zaopatřování nemocných	34
11. Svěcení vody	34
12. Svěcení devotionalií	35
13. Vyzývání Ducha sv.	35
14. Výstava ostatků svatých	35

III.

CÍRKEVNÍ ROK KOSTELNÍKŮV.

Doba vánoční	37
Doba velikonoční	43
Doba svatodušní	72
Slavnost patrona chrámu Páně	78
Slavnost posvěcení chrámu Páně	79
Generální visitace	79
Visitace vikariátní	81
Instalace nového faráře	81
Svatá misie	82
Obnova sv. misie	86

IV.

ODPOVÍDKY PŘI MŠI SV. A RÚZNÝCH OBŘADECH.

1. Při mši svaté	87
2. Sváté přijímání	91
3. Zaopatřování nemocných	92
4. Svátost stavu manželského	94
5. Pohřeb	
a) Pohřeb dospělých	96
b) Církevní modlitby při pohřbu dětí	106
6. Úvod matky	116
Rejstřík věcný	119

PŘÍRUČKA PRO KOSTELNÍKY.

V úpravě pro církevní provincii českou a moravskou. Napsal jáhen Vavřínek. Vydalo nakladatelství Kropáč a Kucharský v Praze. Vytiskla Kadečková knihtiskárna v Praze. II. vydání 1948. Cena brož. Kčs 45.—, váz. Kčs 70.—.